

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра германської філології та перекладу

ПОЛІТКОРЕКТНІСТЬ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ У
ПЕРЕКЛАДАХ ПРОМОВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ВОЛОДИМИРА
ЗЕЛЕНСЬКОГО НА НІМЕЦЬКУ МОВУ (НА ОСНОВІ МАТЕРІАЛІВ
SÜDDEUTSCHE ZEITUNG TA BILD)

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4-го курсу
освітньої програми
«Переклад з німецької та англійської мов»,
спеціальність – 035.043 «Германські мови та
літератури (переклад включно), перша –
німецька»
Олександра Андріївна КІР'ЯК
Науковий керівник:
к.і.н., доц. Олена ОПАНАСЕНКО

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри германської філології та перекладу
протокол № 12 від «11» серпня 2024 року
завідувач кафедри Сас
к.філол.н., доц. Олександр СТАСЮК

КИЇВ
2024

АНОТАЦІЯ

Бакалаврська робота присвячена дослідженню практичної реалізації стратегії політичної коректності у перекладі. Матеріалом дослідження слугували переклади промов Президента України В. Зеленського у газетах “Süddeutsche Zeitung” і “BILD”. Для успішного досягнення поставленої мети у теоретичній частині роботи розглянуто концепцію політичного дискурсу, надано характеристику поняттю “політична коректність”, розглянуто класифікацію видів політичної коректності, визначено засоби реалізації політичної коректності на мовному рівні та стратегії їх перекладу. У практичній частині роботи здійснено поглиблений аналіз перекладів промов В. Зеленського на німецьку мову у виданнях “Süddeutsche Zeitung” і “BILD” з фокусом на реалізацію стратегії політичної коректності або уникнення її як такої. У результаті якісного та кількісного компаративного аналізу було констатовано, що “Süddeutsche Zeitung” і “BILD” демонструють різні підходи до реалізації стратегії політичної коректності у перекладах, що зумовлено орієнтацією на різні цільові аудиторії та різні підходи до висвітлення новин. Видання “Süddeutsche Zeitung” уникає потенційних конфліктів серед читачів і цілеспрямовано знижує рівень емоційної напруги оригінальних текстів, застосовуючи евфемістичну стратегію нейтралізації при синонімічному перекладі та віддаючи перевагу вибіркового цитуванню з опущенням окремих частин тексту. “BILD” навпаки підвищує рівень гостроти та емоційного напруження промов, привертаючи увагу сенсаційністю і гостротою за рахунок синонімічного перекладу з яскравим стилістично-конотаційним забарвленням та експансивного перекладу з додаванням лексем, що гіперболізують, поляризують або стереотипізують подію.

Ключові слова: *політичний дискурс, політична промова, політична коректність, компаративний аналіз, стилістичні засоби, стратегія нейтралізації, стратегія експресивізації.*

ABSTRACT

The thesis for a Bachelor Degree in Philology is dedicated to investigating the practical implementation of political correctness strategies in translation. The research focuses on the translations of speeches of the President of Ukraine, V. Zelenskyy, as featured in the newspapers “Süddeutsche Zeitung” and “BILD”. To achieve this objective, the theoretical section explores the concept of political discourse, characterizes the concept of political correctness, reviews classifications of political correctness, and identifies linguistic methods and translation strategies for its implementation. The practical section conducts an in-depth analysis of the translations of V. Zelenskyy's speeches into German in “Süddeutsche Zeitung” and “BILD”, concentrating on the presence or avoidance of political correctness strategies. A qualitative and quantitative comparative analysis reveals that the newspapers employ different approaches to implementing political correctness in translations, driven by their distinct target audiences and news coverage philosophies. “Süddeutsche Zeitung” minimizes potential reader conflicts and emotional tension in the original texts through euphemistic neutralization, synonymous translation, and selective citation, often omitting certain text parts. Conversely, “BILD” heightens the sharpness and emotional impact of the speeches, leveraging sensationalism and provocative language through synonymously vivid stylistic and connotative translation, and expansive translation that hyperbolizes, polarizes, or stereotypes the events.

Keywords: *political discourse, political speech, political correctness, comparative analysis, stylistic means, strategy of neutralization, strategy of expressiveness.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОРЕКТНОСТІ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	
1.1 Поняття політичного дискурсу.....	13
1.2 Особливості політичної публіцистики як підвиду політичного дискурсу.....	15
1.3 Визначення політичної коректності.....	18
1.4 Класифікація видів політичної коректності. Вертикальний та горизонтальний типологічний поділ.....	23
1.5 Реалізація політичної коректності на мовному рівні. Способи перекладу політкоректних мовних засобів.....	25
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I.....	34
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КОРЕКТНОСТІ В КОНТЕКСТІ МЕДІЙНИХ ТЕКСТІВ ГАЗЕТИ “SÜDDEUTSCHE ZEITUNG”.....	
2.1 Ретроспективний огляд специфіки газети: характерні риси, цільова аудиторія, історичний розвиток.....	36
2.2 Політкоректність і співвідношення мовних одиниць у перекладах промов Володимира Зеленського на німецьку мову на основі матеріалів газети “Süddeutsche Zeitung”.....	38
2.2.1 Стратегія збереження первинного семантичного наповнення..	40
2.2.2. Стратегія евфемістичного застосування засобів політичної коректності.....	44
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II.....	57
РОЗДІЛ III. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПОЛІТИЧНОЇ	

КОРЕКТНОСТІ В КОНТЕКСТІ МЕДІЙНИХ ТЕКСТІВ ГАЗЕТИ “BILD”.59

3.1 Ретроспективний огляд специфіки газети: характерні риси, цільова аудиторія, історичний розвиток.....	59
3.2 Політкоректність і співвідношення мовних одиниць у перекладах промов Володимира Зеленського на німецьку мову на основі матеріалів газети “BILD”	61
3.2.1. Стратегія дотримання первинного семантико-конотативного направлення вихідного тексту при перекладі.....	63
3.2.2. Стратегія евфемістичного застосування засобів політичної коректності.....	65
3.2.3 Стратегія експресивізації вихідного тексту або застосування “зворотної політичної коректності”	72
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III.....	76
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	88

ВСТУП

Мова як вербальний засіб спілкування формує основу соціальної взаємодії та регулює міжособистісні стосунки. У той же час мова вона є не лише комунікативним інструментом: з її допомогою ми вводимо світ у “концепції” [35], навмисно чи ненавмисно розкриваючи через мову певну кількість інформації про себе та свій світогляд. Вона також має силу впливати на думки, емоції, цінності та ставлення. Зокрема тому металінгвістичні дослідження сучасних мовознавців та перекладознавців тісно пов’язані з поняттям політкоректності, яке, спираючись на соціокультурні норми конкретного суспільства, становить ніщо інше як комплексну концепт-стратегію мовленнєвої діяльності, що спрямована на створення маніпулятивного впливу на соціум. **Темою** даної роботи є політкоректність та співвідношення мовних засобів у перекладах промов Президента України Володимира Зеленського на німецьку мову (на основі матеріалів “Süddeutsche Zeitung” та “Bild”). З 2022 року, а саме з початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну, політкоректність стала однією з очевидних характеристик сучасного німецького суспільно-політичного дискурсу, впливаючи на спосіб сприйняття війни як такої та формуючи конкретне ставлення широких мас населення до подій в Україні. Зокрема наявність чи відсутність тих чи інших мовних засобів політкоректності у публіцистичних виданнях розцінюють як маркер суспільно-політичної свідомості окремих верств населення конкретної країни.

У фокусі даного дослідження промови Президента України Володимира Зеленського, голови української держави, який виступає від її імені і представляє державу в міжнародних відносинах відповідно до статей 102 та 106 Конституції України. Саме промови Президента України дають вичерпну інформацію про перебіг військових дій та становище

української армії, промови транслюють провідну суспільну думку української нації та слугують основним джерелом інформації про Україну для міжнародної спільноти.

У ході дослідження промови аналізуються у вузькому контексті окремих німецькомовних публіцистичних видань, а саме з газет “Bild” та “Süddeutsche Zeitung”. Обидві газети висвітлюють конкретне сприйняття подій відповідно до їхнього політичного спрямування та позиціонування себе на публіцистичному ринку, від чого також залежатиме формування та надсилання конкретних меседжів за допомогою використання маніпулятивного перекладу для цільової аудиторії, яка, засвоївши та сприйнявши ключовий посил опублікованих матеріалів в силу свого наявного чи відсутнього критичного мислення, буде свідомо чи несвідомо втілювати зокрема сформовані під впливом конкретних видань переконання та погляди на фізичному побутово-буденному рівні. Думка, як відомо, не живе окремо від свідомості та вчинків: вона набуватиме матеріальних проявів, хоче особистість цього чи ні, тому це дослідження зокрема про силу маніпулятивного впливу перекладу.

Актуальність теми роботи зумовлена суспільно-політичним становищем, в якому перебуває українська держава сьогодні та до якого, внаслідок війни, потрапило німецьке суспільство. Від сприйняття війни, від підтримки міжнародної спільноти українського народу чи навпаки від відстороненості країн від прямої чи опосередкованої участі у російсько-українській війні, від домінант суспільних настроїв народів у великій мірі залежить питання ціни, яку заплатять українці за деокупацію земель та поновлення контролю над загарбаними Росією територіями. Тримаючи у фокусі Німеччину, проаналізуємо формування настроїв та переконань населення Німеччини (його різних соціальних груп), які в умовах демократії мають прямий вплив на надання, посилення чи скасування фінансової, гуманітарної та військової підтримки України.

Наявність чи відсутність солідарницьких настроїв серед німецького населення означають для українського народу як ніколи багато, а тому, дослідивши співвідношення політкоректних мовних засобів в німецькомовних джерелах, ми простежимо загальні тенденції думок та поглядів, що були у певній мірі штучно сформовані серед пересічного населення двох аудиторій німецькомовної преси - цільових аудиторій газет “Bild” та “Süddeutsche Zeitung”. Розуміння суспільних настроїв дасть змогу спрогнозувати подальший напрям розвитку суспільної підтримки, зорієнтує українську спільноту щодо вектору сприйняття війни у німецькомовному просторі та розкриє загальну тенденцію щодо ставлення до подій російсько-української війни широких верств населення від початку повномасштабного вторгнення і до тепер.

Метою даної роботи є всебічне дослідження функціональних особливостей політкоректних мовних засобів в німецькомовних медійних текстах, проявів політкоректності на всіх мовних рівнях та шляхів відтворення політкоректних мовних засобів українською мовою у німецькомовних перекладах з огляду на політичну спрямованість публіцистичних видань та на лінгвокультурологічні розбіжності українського та німецького політичного дискурсу.

В ході дослідження ставимо перед собою наступні **завдання**:

- 1) визначити поняття політкоректності як лінгвістичного феномену;
- 2) розглянути концепцію політичного дискурсу та його складової, політичної публіцистики, в контексті сучасних мовознавчих досліджень.
- 3) класифікувати мовні засоби відтворення політкоректності та визначити їхнє функціональне призначення в досліджуваних публіцистичних виданнях.
- 4) проаналізувати та порівняти переклади промов В. Зеленського на німецьку мову у газетах “Süddeutsche Zeitung” та “Bild” стосовно

оригіналу з фокусом на реалізацію потенціалу політичної коректності або уникнення її як такої.

Предметом дослідження є переклади промов Президента України Володимира Зеленського на німецьку мову в медійних текстах публіцистичних видань “Bild” та “Süddeutsche Zeitung”. **Об’єктом дослідження** є мовні засоби вираження політичної коректності, лінгвокультурологічні та прагматичні особливості їх функціонування.

Матеріалом дослідження є понад 100 дібраних методом суцільної вибірки медіатекстів, зокрема видань “Bild” та “Süddeutsche Zeitung”, опублікованих у період 24.02.2022 та 10.06.2024 (від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну і до червня 2024 року).

Стан наукових досліджень з теми. У роботі використовуємо теорії та положення, розроблені сучасними вітчизняними та закордонними мовознавцями, перекладознавцями, лінгвістами та соціологами. У вітчизняній науці дослідженнями, які присвячені вивченню окремих аспектів політкоректності, займаються О.Каптюрова, Є. Снегір'ова, Ю.Колядич, І. Хоцянівська, О. Нехаєнко, Л. Сінна, І.Наумова. У роботі також застосуємо концептуально-методологічні засади, розроблені провідними зарубіжними вченими такими, як: Е. Берендсен, Р. Блєекер-Догмен, Н. Дегеле, Н. Феірслоуг, Е. Франк, Т. Кубелік, Р. Пфаллер, Р. Ціммерманн.

У ході дослідження використовуємо низку наукових **методів дослідження**, зокрема аналітично-синтетичний, індукційно-дедукційний, компаративний методи та метод узагальнення. За допомогою методу суцільної вибірки ми виокремимо мовні одиниці для подальшого аналізу. Описовий метод забезпечить інтерпретацію функціонального використання політкоректності. Використавши контекстуальний метод наукових досліджень, ми визначимо лінгвальні та позалінгвальні особливості використання мовних засобів політкоректності. Кількісний

аналіз допоможе встановити частотність застосування методів та стратегій перекладу політкоректних одиниць, в той час як корпусний метод буде застосовано для обґрунтування прагматичного потенціалу політкоректності в медійному тексті, визначення лексичних та семантичних особливостей мовних засобів політкоректності, а також встановлення актуальних тенденції їх вживання. За допомогою компаративного методу ми порівняємо міру, спосіб та засоби практичної реалізації стратегії політичної коректності у перекладах відповідних газет “Süddeutsche Zeitung” та “Bild”, щоб потім встановити, які аспекти та стилістичні прийоми висвітлення політичних подій в Україні дублюються та відрізняються у досліджуваних виданнях у відповідності до їхнього характерного стилю подачі інформації. На цій основі ми сформуємо загальну картину сприйняття внутрішньополітичної ситуації в Україні німецькомовної аудиторії.

Структура роботи. У першому розділі буде розглянуто основоположні теоретичні засади поняття політичної коректності у рамках сучасного політично-публіцистичного дискурсу. У другому розділі буде розглянуто специфіку газети “Süddeutsche Zeitung” та проаналізовано переклад цитат В. Зеленського на німецьку мову у статтях видання з фокусом на практичну реалізацію стратегії політичної коректності. У третьому розділі буде комплексно досліджено специфіку газети “BILD” та проаналізовано переклад цитат В. Зеленського на німецьку мову у статтях газети з акцентом на застосування стратегії політичної коректності.

Наукова новизна роботи втілюється в першому і єдиному комплексному дослідженні перекладу одиниць політкоректності в обраних медійних текстах. Відповідно до даних рейтингу національних щоденних газет з найвищим тиражем у Німеччині в 1 кварталі 2024 року Bild та Süddeutsche Zeitung посіли відповідно перше та друге місце, що констатувало факт їх найбільшої популярності на публіцистичному ринку

серед німецького населення [48]. При цьому, попри їхню затребуваність серед читацьких кіл, комплексних аналізів одиниць політкоректності в контексті соціально-політичної тематики цих видань мовознавцями та зокрема перекладознавцями проведено не було. Це стає підґрунтям для констатації факту об'єктивної наукової новизни роботи.

Практичне значення отриманих результатів дослідження знаходить своє втілення у поглибленні дослідницького досвіду сучасного перекладознавства за рахунок нових прикладних знань про політкоректність, її застосування, репрезентацію в сучасній німецькій мові та практичне значення. Отримані результати роботи також поглиблюють уявлення про роль особливостей перекладу українських так званих неполіткоректних мовних одиниць політкоректною німецькою мовою та можуть бути використані в освітньому процесі, наприклад, в теоретичних та практичних курсах теорії та практики перекладу, мовної комунікації та лінгвокультурології. Ця робота є органічною частиною наукової полеміки щодо використання мовних одиниць політкоректності у перекладах та можливі наслідки цього для змісту та ідеї первинного тексту. Це надає дослідженню потенціал стати основою для подальшого розгляду проблеми використання політкоректного перекладу у ширших масштабах.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОРЕКТНОСТІ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

1.1 Поняття політичного дискурсу

Дискурс – це соціально детермінована сутність із специфічними принципами організації мовленнєвої системи, відповідно до яких класифікується та репрезентується дійсність протягом певного часового проміжку. З латини «discursus» означає «розмова, бесіда». Термін «дискурс» зображує формальний спосіб мислення, який виражається за допомогою мови [13, с. 72-75]. Дискурси складні і часто можуть бути поділені на підкатегорії. Відповідно можна говорити про медичні, політичні, юридичні, освітні та інші види дискурсів [12].

Єдиного усталеного поняття політичного дискурсу ні у вітчизняній, ні в закордонній лінгвістиці не представлено, проте зважаючи на понятійні визначення, які подають у своїх наукових працях мовознавці, можемо зробити наступний огляд сутності політичного дискурсу.

Мовознавець Е.Бенвініст стверджує, що дискурс дорівнює мовленню, яке занурене в конкретну сферу життя [9, с. 76]. Це розуміння поняття дає можливість розглядати політичний дискурс як окрему автономну частину загального дискурсу без прив'язки до місця, часу та мети висловленого. Схоже розуміння досліджуваного поняття має М.Пеше, який дефінує політичний дискурс як сукупність висловлювань на політичну тему, що циркулюють у соціумі [9, с. 76]. Ці визначення мають загальний, широкий характер та не підкреслюють комплексності та складності поєднання створеного мовленнєвого тексту з відповідним політичним контекстом. Відповідно ми схилиємось до визначень політичного дискурсу за В.Чернявською та за Т.ван Дрейком, перша з яких створює дефініцію з акцентом на конкретній комунікативній події політичного поля, яка

зафіксована в письмовому чи усному тексті, а останній подає політичний дискурс як складне поєднання мовної форми, значення та політичної дії. В останньому розумінні політичного дискурсу за Т. ван Дрейком ми і проводимо дане дослідження, адже визначаємо поняття для себе як єдність мовленнєвого тексту, інтенції та політичного контексту в комплексному розумінні. Політичний дискурс водночас відображає загальний стан суспільно-політичного життя конкретної країни та репрезентує культурно-ціннісні особливості нації.

До політичного дискурсу включають усі форми та види мовлення політичної сфери, тобто всі дискурсивні акти, що мають місце у політичних інституціях за участю суб'єктів владних структур, зокрема політичних лідерів та представників політичних партій. Сюди належать формальні промови та виступи політиків, публічні дебати, обговорення виборчих програм, слухання та неофіційні розмови про політику [14, с. 22].

На основі виокремлення політичного дискурсу як субдискурсу можна виділити такі його типи: 1) за формою (усні та писемні); 2) за чинником мовця (адресантно-прямі й опосередковані); 3) за метою (інформативні (новини, повідомлення), спонукальні (агітаційні листівки, прокламації), іміджеві (буклети, телевізійні рекламні ролики), мотиваційні (тексти чорного PR), експресивні (фото, пісні, анекдоти)); 4) за чинником адресата (особисто адресовані (пряме поштове листування) та масово адресовані (телевізійні повідомлення)); 5) за сферою функціонування (телевізійний, газетно-журнальний, радіо-, рекламний або PR) [8, с. 156]. У даному дослідженні буде розглянуто усні та писемні, адресантно-прямі та опосередковані, інформативно-спонукальні, масово адресовані уривки промов та звернень; у кінці буде зроблений аналіз їх перекладів на німецьку мову.

1.2 Особливості політичної публіцистики як підвиду політичного дискурсу

Відповідно до сучасних теоретико-дослідницьких положень, вчені диференціюють два ключових підходи до визначення поняття політичного дискурсу: вузький і широкий. Вузьке поняття політичного дискурсу розглядають як інституційний підхід передачі мови, що зокрема передбачає наявність міцних зв'язків комунікативної ситуації і відповідно створеного тексту з інститутами політичного та суспільно-політичного життя. Наприклад, жанр політичної промови політиків – приклад жанру у вузькому розумінні поняття політичного дискурсу.

У широкому розумінні політичний дискурс реалізується на неінституційному рівні, адже мова в контексті країн з демократично-правовим устроєм характеризується вільним стилем прояву та характером, а отже вільними висловлюваннями про політику в різних контекстах. Так великою складовою політичного дискурсу стають не лише тексти, створені політичними акторами національній або транснаціональних установ, а й загалом усі тексти політичного характеру від розмов про політику в родині чи з друзями та самовидавних політичних листівок і до політичних скандалів у медіа, політичних прес-конференцій та міжнародних переговорів. [15, с. 7]. Середину в цьому діапазоні формують інформаційні жанри, які розрізняють за градацією по умовній системі координат, в якій одна вісь унаочнює міру конституційності, а інша – інформативності. Жанри ЗМІ при цьому знаходяться більше в інформативному діапазоні, проте все-одно не виходять за межі політичного дискурсу. Відповідно основу політичного дискурсу складають жанри виключно політичного середовища, проте невід'ємною його частиною також є так звані жанри реагування, які поєднують у собі елементи політичного та мас-медійного дискурсів. Це

переплетення двох дискурсів має своє пояснення: демократизація суспільного життя стала поштовхом до створення та активного використання принципово нового способу взаємодії між політиками та їхньою аудиторією, який має на меті певним чином запрограмувати поведінку реципієнта та задати загальний напрям його соціально-політичної спрямованості шляхом комунікативного впливу на нього. Тому не можна не погодитися із думкою Є. Тихомирової, що такий вид зв'язку дискурсів є “невід’ємною частиною сучасних демократичних режимів”, адже “в таких умовах зростає роль громадськості у прийнятті рішень та контролю за діями влади” [18, с. 512]. Як зокрема зазначає С. Денисюк, дослідниця у сфері маніпулятивної комунікації, такий вплив спрямований на підсвідомість людини, здійснюється приховано і його завданням є ніщо інше, як корегування думок, мотивів і цілей людей, згідно курсу влади [3, с. 25]. Також перекладознавиця А. Ковальчук стверджує, що масмедійні жанри політичного дискурсу є основним джерелом впливу на масову свідомість, формування суспільної думки й сприйняття реальності масовою аудиторією [6, с. 84].

Організація медійного тексту в контексті будь-якого дискурсу зумовлюється особливостями публіцистичного стилю. Основне завдання медіатексту – інформувати, висловлювати певну громадянську позицію і переконувати людей в її істинності. Це зумовлює відповідну низку характеристик масмедійних жанрів, серед яких наявність великої кількості практичної інформації про сформовану політичну ситуацію та активний вжиток мовних засобів, залучення яких уможливорює ефективний вплив на масову аудиторію. Іншою характерною рисою є яскрава оцінка інформації, яка реалізується за рахунок аргументованих інформаційних диктем з визначеної чітко і завчасно позиції [19, с. 81], а також відсутність простору для індивідуальної верифікації відображених подій та поєднання логічності викладу з емоційним забарвленням. Цим жанрам не

характерний нейтральний характер, що пояснюється через іншу характерну рису – наявність завчасно визначеної прагматичної інтенції переконання цільової аудиторії в правильності висловлених тез. Подана жанрова категорія також вирізняється за рахунок певної міри агональності, яка проявляється в мовних актах звинувачень, публічних викриттів та вердиктів (так звані диктеми фактуально-оціночного типу) [15, с. 10-11; 2, с. 136];

Сучасна політична публіцистика особливо переконлива через симетрію із соціальними реаліями мас. Це стратегічне використання мови, яке приваблює людей зокрема за рахунок звернення до масових установок, стереотипів та кліше. Використання лексики відзначається певною статикою та періодикою: перш за все, наявна тенденція до передачі «настрою» та характеру події, тобто веселого, сумного чи патріотичного. По-друге, політичним журналістам рідко вдається повністю позбутися особистісного ставлення до проблематики, що відображається у виборі деталей події та лексичних одиниць для їх опису. По-третє, висвітлення подій суспільного життя прямо пов'язане з використанням евфемістичних способів вираження думки. Так, наприклад, філологиня О. Ільченко стверджує, що без політкоректності не можна забезпечити створення жодного медіатексту [4, с. 79]. Відповідно досліджуючи мовні засоби політичної коректності у даній роботі, ми будемо враховувати не лише обумовленість перекладів уривків промов В. Зеленського приналежністю до політичного дискурсу, а й брати до уваги загальний контекст розміщення перекладу в полотні масмедійного політичного тексту.

1.3 Визначення політичної коректності

В останні десятиліття щодо терміну політичної коректності точаться дедалі гостріші дискусії. Австрійська дослідниця М.-Л. Фрік зазначає, що на жодну іншу тему за останні роки не було озвучено стільки контroversійних наукових поглядів та жоден інший предмет мовознавчих досліджень не ставив під питання контроль політичного дискурсу та цензури настільки гостро, як так звана “політкоректність” [31, с. 57]. Зокрема, останніми роками набирає обертів наукова полеміка навколо так званої культури скасування (cancel culture), суспільних тригерів та безпечного простору (safe space), яку пов’язують насамперед з поняттям політичної коректності [27, с. 20]. У ході тривалої полеміки поняття залишилось семантично неоднозначним та контroversійним дотепер, що зокрема прямопропорційно пов’язано з наявністю багатьох неузгоджених одна з одною наукових дефініцій.

Переважна більшість українських науковців відштовхуються від первинного англійського поняття політичної коректності. Пояснення цьому знаходимо в дослідженні О. Наумової, відповідно до якого перша згадка про політкоректність була зареєстрована в англійській мові в 1970 році, була пов’язана з дебатами 70-80-х років в середовищі консервативно налаштованих професорів і журналістів США, які використовували це поняття для повчань тих, хто “непристойно” висловлювався щодо расової приналежності, сексуальної орієнтації чи екології. Як зазначає дослідниця, з того часу поняття в суті своїй не видозмінювалось. У 1984 році його було зафіксовано на VII Міжнародному форумі гендерних досліджень “Women's Studies International Forum VII”, після чого термін набув своєї актуальності в єдиному широкому загальноживаному значенні, якого прийнято дотримуватись і сьогодні [10, с. 81]. Відповідно до первинного значення, політична коректність, також політкоректність (англ. political correctness) –

поняття, що описує стиль мовленнєвої діяльності, який пов'язаний з певною ідейно-ціннісною світоглядною базою та який має на меті мінімізувати або повністю уникати використання висловлювань, які можуть бути образливими для інших. Саме це значення знаходимо у сучасних словниках англійської мови Cambridge Dictionary та Collins English Dictionary [25; 26].

Розглянемо визначення поняття політкоректності в наукових колах, які дотримуються загального вектору орієнтації на англійський варіант дефініції. Дослідників цього спрямування можна охарактеризувати як прибічників застосування політичної коректності, адже їхнє концептуальне сприйняття терміну відзначається зокрема позитивним ставленням до концепції політкоректності загалом.

Прихильники політкоректності пов'язують поняття з демонстрацією принципово позитивних людських чеснот, які є обов'язковими для кожного цивілізованого суспільства. Говорити політкоректно означає не що інше, як “бути добрим” [43] та вимагати “співчуття, поваги, уваги» і “порядності” по відношенню до інших в усіх можливих проявах, найперше у мові [46]. Німецький мовознавець Ретер зокрема вважає політкоректність одним з проявів мовної “філантропії” [43]. Схожого погляду на поняття дотримувався канадський мовознавець Гаутієр, який визначає політкоректність як спосіб мислення, який сприяє толерантності та повазі до інших [33, с. 199].

Політкоректність в цьому контексті розглядають як орієнтир до “соціальних змін у бік рівності та справедливості” [27, с. 15], а щоб досягти цих соціальних змін, також потрібна зміна мови – принаймні до певної міри [28, с. 18]. Виходячи з цієї передумови, “зміна в мові” має бути використана для досягнення “зміни у свідомості та, в ідеалі, культурного відходу від дискримінації” [32]. Німецький мовознавець І. Форстер пояснює, що з огляду на соціальні умови та історичний контекст

використання окремих слів, фраз чи образів може бути відхилено як невідповідне та, якщо необхідно, замінене альтернативами. Таким чином, політкоректність – це “спроба подолати стигматизацію меншин і виключених [із суспільства] груп” [24]. Через це у центрі уваги політичної коректності, яку німецький перекладознавець Дегель окреслював як політичну та ідеологічну думку, ставлення чи навіть стиль життя, лежить “врахування та визнання рівних прав соціальних меншин і знедолених верств населення” [27, с. 15].

Протилежної точки зору на походження і сутність терміну “політична коректність” дотримувався Франк, який стверджував, що становлення політичної коректності пов’язане насамперед з комуністичною ідеологією і не має прив’язки до конкретної країни, тобто до США [29, с. 3]. Основною метою застосування політичної коректності, на думку дослідника, був не тільки примус широких верств населення робити “правильні речі”, але й насамперед потреба у так званому “перевихованні” людей, тобто прищеплення “правильного мислення” згори. Так дослідник аргументує, що політична коректність є наслідком тоталітаризму. Ті науковці, що схильні підтримувати таку думку, зазвичай висвітлюють поняття політкоректності як негативного мовного явища.

Для опонентів політичної коректності вона зазвичай являє собою не що інше, як “мовну гру серед привілейованих” [42, с. 40]. Її дефінують як табуйовану соціальну норму на мовному рівні, яка зокрема є загрозою свободі вираження поглядів [24, с.19]. Звинувачуючи політкоректність як джерело авторитарної мовної цензури [36, с. 16; 24, с. 2], дослідники також критично розглядають поняття як диктат групового мислення: «Інакомислення звужується до моральних категорій добра і зла, що у свою чергу розвиває динаміку, яка блокує комунікацію» [22, с. 12]. Так політична коректність дефінується німецьким перекладознавцем Ціммерманом як суспільний “примус” [51, с. 119], що змушує багатьох

мовчати, а не чинити опір проявам беззаконня та несправедливості. Так кожен, хто хоче публічно висловити свою думку, повинен «ризикувати натрапити на обурення у “бульбашках” соціальних медіа», якщо зробить словесні помилки [23, с. 12]. Так дослідники зауважують, що опис чогось як політкоректного все частіше застосовується як ярлик для політичних опонентів [28, с. 21] і використовується з метою дискредитації [33, с. 199].

Хочемо також відзначити третій нейтральний погляд на поняття політичної коректності, який концептуалізується на рівні специфічного мовного коду. Такого погляду дотримуються дослідники М. Кей і Г. Картен, відповідно до положень яких “даний [мовний] код – ключ до свідомо успішної комунікації, а його ігнорування призведе до невдачі комунікативного акту” [34, с. 136]. Теорію мовного коду також підтримують Ф. Франк і Ф. Аншен. У їхньому спільному дослідженні вони спочатку конкретизують поняття мови як дзеркала, що відображає суспільство і соціальні та культурні зміни, які відбуваються в ньому. При цьому вони зауважують, що мова “не тільки відображає когнітивну базу індивідуумів, як представників тієї чи іншої культури, але і здатна здійснювати на неї певний вплив”. Тому в цьому контексті політична коректність стає знаряддям “певних груп людей, які володіють силою і владою, для створення конкретної форми спілкування з метою узаконення своєї системи цінностей”. Так політична коректність розглядається як безпосередня суспільна норма з функцією контролю поведінки в соціумі. Саме ця норма створює особистість носія мови за допомогою нав’язування йому закладених в мові кодів, якими можуть виступати бачення світу, менталітет, ставлення до людей [30, с. 109].

Варто відзначити, що для багатьох науковців усталений термін “політична коректність” видається вкрай невдалим, адже прикметник “політична” насамперед підкреслює формальний характер вживання політкоректних мовних одиниць на протиположний справжньому прояву

мовного такту, толерантності та поваги. Наприклад, С. Морріс пропонує замінити словосполучення “політична коректність” на “мовну поліцію”, що краще відображало б суть поняття [41, с. 57].

Незважаючи на поляризаційний характер дискусій навколо теми, вона залишається все ж таки достатньо дебатованою і сьогодні. Натомість феномен політичної коректності в межах українських лінгвістичних досліджень довгий час не розглядався. Серед українських дослідників можна навпаки констатувати наявність єдиного домінуючого погляду на поняття політичної коректності, яке в залежності від загального спрямування досліджень окремих науковців може дещо видозмінюватись.

Так з одного боку, поняття політичної коректності фігурує як “технологія розв’язання конфліктів шляхом перегляду змісту ... та відмова від використання в суспільній лексиці образливих висловів стосовно тих соціальних груп, що зазнають дискримінації (або зазнавали її в минулому)...” або як “політичний рух, що здійснив (або здійснює) реалізацію цієї [політкоректної] ідеологічної програми...” [16, с. 283-284]. Цього ж погляду на визначення політкоректності дотримується О. Каптюрова, яка конкретизує політкоректність як принцип, що “вимагає уникати використання в мовленні всіх тих одиниць, що можуть уразити гідність індивіда, а точніше замінювати їх нейтральними або позитивно забарвленими евфемізмами” [5, с. 139]. Дані точки зору концентруються передусім не стільки на змістовності, скільки на коригуванні мовних звичок для досягнення більшої етичності висловлювання, як влучно зазначає Є. Снегірьова [17, с. 263].

З іншого боку, політичну коректність дефінують як чинник формування комунікативних моделей, що зумовлює те, яким саме чином має відбуватися комунікація. Наприклад, О. Нехаєнко стверджує, що “політична коректність формує “порядок денний” в суспільстві: це відбувається шляхом нав’язування конкретних мовних паттернів,

встановлення меж, за які не може виходити комунікація” [11, с. 95]. Аспект врегулювання суспільних відносин підкреслюють також Ю.Колядич та І. Хоцянівська, які визначають політкоректність як “інструмент попередження й пом’якшення гострих соціальних конфліктів, підвищення політичної й правової культури суспільства” [7, с. 154].

Отже, розглянувши основні положення та теорії щодо визначення поняття “політична коректність”, ми можемо дійти висновку, що політкоректність – це явище, у якому домінують роль відіграє мовний та культурно-поведінковий аспект. Трактують концепту провідними науковцями доволі широке і може мати як позитивну, так і негативну конотацію: політкоректність визначається як спосіб мовного вираження, інструмент усунення дискримінації, але і водночас як інструмент мовної маніпуляції, як фактор лібералізації та врегулювання суспільно-політичних процесів, як соціально-політичне мовне самообмеження. При цьому очевидним є той факт, що політкоректність стимулює процес демократизації суспільства, сприяє утвердженню почуття гідності людини та демонструє повагу до особистості.

1.4 Класифікація видів політичної коректності. Вертикальний та горизонтальний типологічний поділ.

Для того щоб оцінити концепцію політичної коректності з точки зору її придатності для протиставного аналізу традиційного та “політично коректного” використання мови щодо дискримінованих груп населення ми детальніше розглянемо класифікації політичної коректності. Зазначимо, що зарубіжні вчені переважно концентруються на вертикальній класифікації видів політкоректності, в той час як вітчизняні науковці зазвичай фокусуються на горизонтально-тематичних поділах.

Згідно Г. Шрьодер виокремлюють три види політкоректності [47, с. 289-290], а саме політкоректне табування окремих дій (також так зване табу вчинків або поведінки), політична коректність комунікативної ситуації та політкоректність мовних засобів. До першої категорії зараховують політкоректність як пряму заборону до виконання певних дій в конкретних соціальних колах, також використання символіки, кольорової гами, алюзій, натяків. Політична коректність комунікативної ситуації – це вид політкоректності, під яким передусім розуміють табування певних тем. Політкоректність мовних засобів – це заборона говорити про щось конкретним чином, тобто застосування завчасно визначених одиниць мови.

При цьому усі три види політкоректності тісно пов'язані одне з одним, адже заборона конкретних тем буде зокрема сигналізувати про заборону пов'язаних з цією темою прямих чи опосередкованих дій, які слугували б алюзією чи прямим натяком на конкретну особу, подію чи систему.

В українському науковому полі закріпилась горизонтальна класифікація політкоректності, тобто поділ за тематично-смісловою ознакою. У її основі лежить фактичне табування усіх можливих комунікативних ситуацій та мовних одиниць, які б створювали простір для наступних типів дискримінації: за релігійною, національною, статевою, віковою ознакою, за станом здоров'я, соціальним статусом і тд.

Так, відповідно до дослідження С.Баранової та Д.Міщенко, до основних видів політичної коректності зараховують запобігання виразів, які можна трактувати як вияв расизму – упередженого ставлення до представників певних національностей; сприймати як образливі для людей різних сексуальних орієнтацій; трактувати як упереджене ставлення до людей різного віку та гендеру; розглядати як приниження людей різних соціальних статусів; тлумачити як образливі для людей з обмеженими фізичними або розумовими можливостями, з вадами або нестандартною

зовнішністю; ідентифікувати як дискримінацію релігійних вірувань; розцінити як дискримінацію тварин, природи, оточення [1, с. 13].

Цю розгалужену класифікацію Р. Пилипенко та Д. Мовчан звужують до трьох ключових видів політичної коректності з відповідними підгрупами: етнічна політкоректність (включає в себе расову та культурну політкоректність); гендерна політкоректність (включає в себе політкоректність щодо питань статі, гендеру та самоідентифікації щодо сексуальних проявів); соціальна політкоректність (включає в себе професійну, інституційну, етичну, моральну, фізичну, розумову політкоректність) [15, с. 19].

Отже, в ході роботи ми триматимемо фокус зокрема на двох основних усталених класифікаціях, перша з яких ставить у центр предмет табування (дія, комунікативна ситуація чи конкретна мовленнєва одиниця), а інша концентрується на типі дискримінації, якої намагаються оминати за допомогою використання засобів політичної коректності.

1.5 Реалізація політичної коректності на мовному рівні. Способи перекладу політкоректних мовних засобів

На мовному рівні політична коректність реалізується за рахунок лексичних, синтаксичних та стилістичних засобів. Один з найширших переліків групованих мовних одиниць політкоректності представлено у наукових працях німецьких мовознавиць С. Люхтенберг та Е. Ляйнфельнер. Відповідно до їхніх положень одним із засобів політкоректності є ужиток полісемічних або амбівалентних мовних конструкцій. Так значення полісемічної лексеми зазвичай чітко розпізнається в полотні тексту, проте в даному випадку полісемія не може інтерпретуватись однозначно, а тому можна говорити про так звану цілеспрямовану полісемічну політкоректну манеру викладу, яка забезпечує

двозначність думки [38, с. 133]. Це уможлиблює амбівалентність, адже адресат не може інтерпретувати висловлення з повною впевненістю. Таким чином цей тип політкоректних мовних одиниць є інструментом приховування негативних фактів, тобто так званої етично-моральної політкоректності. Як приклад Е. Ляйнфельнер наводить дієслово “betreuen”, яке використовувалось націонал-соціалістами в минулому як евфемізм для вбивства євреїв [37, с. 82]. Схожим чином у сучасному суспільно-політичному дискурсі широке для трактування словосполучення “einkommensschwache Familien” часто вживають замість простого і зрозумілого масовій аудиторії “arme Familien”. Що ж до аспекту перекладу цього виду політкоректних мовних одиниць, тут можливо застосувати стратегію збереження оригінальної неоднозначності, передавши той самий ефект, що й в оригіналі, зокрема за допомогою калькування. Також поширена опція еквівалентного перекладу з більш нейтральною конотацією. Крім того перекладознавці виділяють адаптацію та конкретизацію як можливі перекладацькі трансформації, адже, застосувавши їх у ході роботи, перекладач зменшує силу прояву елементу нечіткості, за рахунок чого ключова ідея тексту зчитується аудиторією чіткіше.

Наступним засобом практичної реалізації політичної коректності на мовному рівні є активний вжиток лексем іноземного походження, неологізмів або вузконаправленої, менш поширеної, наприклад, фахової лексики у політичному дискурсі, яка створює не тільки алюзію компетентності автора тексту, а й забезпечує так звану інформаційну асиметрію, що має на меті заплутати реципієнта, який, не до кінця розуміючи конкретну лексему, не зможе помітити будь-якого виду дискримінації [37, с. 86; 38, с. 134]. Цей пласт лексики незрозумілий широкій аудиторії, а тому за його рахунок легко приховують негативні або суперечливі аспекти суспільного життя. Приклад цьому – ужиток

словосполучення “колатеральні втрати” замість “вбивства мирних жителів”. Нездатність реципієнтом розпізнати точну конотацію іноземної лексеми призводить до евфемістичного ефекту, який зазвичай і передбачається адресатом, оскільки саме на це загальне незнання або можливе неправильне тлумачення висловлювання розраховує автор мовленнєвого тексту. У залежності від орієнтації на конкретну цільову аудиторію перекладач може застосувати широкий спектр перекладацьких трансформацій, основними з яких є калькування, описовий переклад, синонімічний переклад, пошук українського відповідника для іноземної лексеми або ж доместикація.

Також пропуск окремих лексем чи частин тексту, важливих для повного розуміння ключової ідеї висловлювання, є яскравим проявом політкоректності на мовному рівні. Однак ця стратегія буде розглядатись в контексті політичної коректності тільки тоді, коли адресат свідомо, а не через необачність видозмінює значення предмету мовного тексту на більш позитивне. Часто замовчування певного негативного аспекту ситуації підкреслює інший, позитивний аспект [38, с. 136]. Таким чином адресат гарантує неправильне тлумачення тексту цільовою аудиторією, зазвичай свідомо виставляючи себе в кращому світлі та не передаючи всю інформацію. Дослідниця Е. Ляйнфельнер наводить розповсюдження листівок посольством США в Лаосі як наочну ілюстрацію цієї категорії політкоректності [37, с. 91]. На листівках була надрукована частина Женевської конвенції, яка стосувалася нейтралітету Лаосу і, таким чином, мала сприяти умиротворенню населення та посиленню співпраці народу з американською адміністрацією. Однак посольство навмисно опустило іншу статтю конвенції, яку США порушили, вторгнувшись у Лаос. Дослідники єдині в думці, що таку мовну маніпуляцію можна не розглядати як брехню чи приховування, а частину стратегії політичної коректності [37, с. 90; 38, с. 138]. З огляду на перекладацький аспект

проблеми, важко спрогнозувати можливі стратегії перекладача, проте двома очевидними опціями залишаються або еквівалентний дослівний описовий переклад, або розширення змісту за рахунок додавання посилань чи зносок, які б гарантували аудиторії доступ до першоджерела, а отже, сприяли об'єктивності та нейтральності перекладу, вказуючи водночас на дотримання етичного кодексу перекладацької роботи.

Окрім пропуску певних лексем чи текстом, їх додавання також є практичним проявом політичної коректності, за рахунок чого забезпечується більша соціальна прийнятність та інклюзивність. З цією метою до висловлювання додаються цілі частини тексту або речень з позитивною конотацією або активно вживають терміни престижу – часто символічні лексеми, яким було штучно присвоєно позитивну конотацію і які насправді не виконують описової функції. Прикладом таких мовних одиниць можуть слугувати лексеми “andersbegabt” (укр. особливий, по-іншому обдарований) замість “behindert” (укр. розумово відсталий) або ж “vorwärtsdenkend”(укр. далекоглядний) на місці “unrealistisch“ (укр. нереалістичний). Також у період націонал-соціалізму у Німеччині такі терміни, як “німецький” та “національний”, ставилися перед усіма словами, які мали бути представлені позитивно, тоді як “єврейський” та “іноземний” мали на меті досягти протилежного ефекту [23, с. 30]. Не мало значення, чи було щось насправді німецьким чи єврейським: терміни слугували носіями відповідних конотацій через їх систематичне використання як символічних слів для позитивних чи негативних явищ суспільного життя. Можемо зазначити, що у ході дослідницької діяльності може бути важко визначити, чи лексема або текстема справді несе позитивну конотацію, чи слугує лише політкоректним доповненням. Тут необхідно звертати увагу на певну пропорційність використання мовних засобів, а тому в ході перекладу перекладач має не тільки передати значення слова чи словосполучення, а й розпізнати функцію вживання

конкретної лексеми у тексті, за рахунок чого зміст вихідного тексту буде збережено без суперечення політичній ідеології. Застосовувати при цьому варто еквівалентний переклад, який мінімізував би модуляцію та експресивний елемент.

Іншим засобом реалізації політичної коректності на мовному рівні є метафоризація. Е. Ляйфельнер стверджує, що метафоричні речення в контексті політичного дискурсу часто не відповідають правилам семантичного використання мови в даних контекстах [37, с. 48]. Це означає, що вони більш абстрактні та розпливчасті, ніж зазвичай евфемізми, що робить їх стилістично менш дискримінативними по відношенню до окремих груп населення і водночас ускладнює їх розуміння реципієнтом, якщо вони не є усталеними в мовному середовищі. Вищезгадана науковиця використовує цей факт для підтвердження думки про те, що метафоричні засоби досить нехарактерні для політичної мови, оскільки високий рівень абстракції призводить до меншої переконливої сили тексту [37, с. 48]. Думку дослідниці вважаємо слушною, адже якщо не забезпечується реалізація основної функції політичного дискурсу, а саме впливу на реципієнта та його переконання, тоді метафоризація має застосовуватись з позиції іншої функції: їхня наявність у тексті є вирішальною для опису негативної ситуації за допомогою абсолютно незрозумілої, заплутаної назви, щоб принаймні забезпечити нейтральне сприйняття негативного повідомлення. Так в німецькомовному просторі поняття “Rettungsschirm” (укр. рятівне коло) використовують для пом’якшення термінів “Finanzhilfsprogramm” (укр. програма фінансової допомоги) або “Wirtschaftshilfepaket” (укр. пакет економічної допомоги). Таким чином метафоричний вираз знижує ризик проявів невдоволення чи виникнення питань у цільовій аудиторії, аніж конкретні “Finanzhilfsprogramm” та “Wirtschaftshilfepaket”, які зокрема передбачають чіткі терміни надання цієї ж допомоги та визначену кількість виділених

коштів з бюджету. Це ж стосується, наприклад, використання метафори “blinde Flecken” (укр. білі плями) замість “Unwissenheit” (укр. невігластво). Залежно від контексту перекладач може обрати кілька стратегій перекладу цього типу мовних одиниць політичної коректності: для метафор з позитивною конотацією активно застосовують мовну адаптацію та еквіваленцію; для політкоректних метафор з негативною конотацією зазвичай використовують дослівний переклад. Проте незалежно від семантичних особливостей мовних одиниць, найбільш доцільною трансформацією вважається описовий переклад, який в повній мірі передавав би політкоректну думку, не порушуючи українських мовних традицій.

До засобів практичної реалізації стратегії політичної коректності також зараховують приховане залучення у текст семантико-описових протиріч. Мовознавиця Е. Ляйнфельнер використовує цю групу політкоректних мовних засобів, щоб описати використання протиріч, які вміло приховані в мові і які водночас дозволяють аудиторії прийти до найбільш сприятливої інтерпретації суперечності, не усвідомлюючи цього [37, с. 101]. Інші дослідники трактують цю групу як підвид політкоректної метафоризації – оксюморон [38, с. 153]. Так непеєднувані лексеми грають велику роль у відображенні нових подій, які не знайшли конкретного трактування у суспільстві, або для особливо складних соціальних протиріч, як-от використання словосполучення “erzwungene Freiheit” (укр. примусова свобода) замість очевидного “Freiheitseinschränkung” (укр. обмеження свободи).

Дослідниця Е. Ляйнфельнер наводить для наочності політкоректності в контексті нововжитку приклад терміна “soziale Marktwirtschaft” (укр. соціально-орієнтована ринкова економіка), який тепер є загальноприйнятим, проте спочатку сприймався як протиріччя [37, с. 102]. Це пов'язано з винятковим використанням терміну

“Marktwirtschaft” (укр. ринкова економіка) у значенні вільної ринкової саморегулюючої економіки без втручання влади у будь-які процеси. При цьому прикметник “sozial” (укр. соціальна орієнтованість) передбачає пряме втручання і регуляцію економіки владою згори, що стає неможливим в поєднанні з попереднім терміном [37, с. 102]. Таким чином, соціальна ринкова економіка являла собою протиріччя, яке приваблювало прихильників обох політичних таборів. Важливим тут є те, що ефект політкоректності починає зникати, коли термін стає загальноприйнятим, тому спочатку перекладачу варто орієнтуватись на описовий переклад, а потім вживати усталений термін, який увійшов у суспільний вжиток, в даному випадку “соціально-орієнтована ринкова економіка”.

Наступним засобом реалізації політичної коректності на мовному рівні є використання лексичних та синтаксичних формул, позбавлених семантичного наповнення у контексті. До цієї групи зараховують два типи мовних одиниць вираження політичної коректності. До першого типу належать окремі лексеми або текстами, які шаблонно завуальовують пряму відповідь, унеможливаючи негативне трактування ситуації чи події через семантичну пустоту: “im Rahmen der Möglichkeiten” (укр. в міру можливостей) замість “unter den gegebenen Bedingungen” (укр. в даних умовах”). Так в політичному дискурсі знайшов широкого вжитку мовний штамп “wir werden uns bemühen” замість “es wird wahrscheinlich nicht passieren”. Переклад шаблонних сталих виразів можна відповідно здійснювати за допомогою використання еквівалентних виразів загального невизначеного характеру в цільовій мові, як-от нім. “wir werden uns bemühen“ – укр. “ми будемо намагатись”; застосування модуляції “ми зробимо усе від нас залежне”; експресивізації укр. “ми докладемо всіх зусиль”. В окремих виключних випадках, а саме в залежності від умов перекладацького замовлення, має сенс перекладати політкоректний варіант

неполіткоректно, а саме описово-адаптивно, з зміною конотації, як-от в минулому прикладі “що маловірогідно”.

До другого типу мовних формул, що позбавлені семантичного наповнення у контексті, зараховують окремі синтеми або текстими, які в конкретному мовному тексті позбавленні свого змісту. Такий термін, як людська гідність, настільки широкий та багатогранний, що фактичне значення та\або практичне застосування поняття залишається не до кінця зрозумілим цільовій аудиторії. При цьому реципієнт, безсумнівно, буде впевнена в сильній позитивній конотації лексеми, адже вона довгий час залишається в активному вжитку [38, с. 133]. За цим принципом відбуваються політичні маніпуляції з використанням лексеми “Freiheit” (укр. свобода або воля), яка з мовознавчої точки зору може бути лише пов’язане з чимось в контексті, а не вживатись окремо безконтекстно (37, с. 106]. Так мовознавиця Е. Ляйнфельнер наводить приклад, що людина може бути або “frei von etwas” (укр. вільною від чогось) (тут свобода в негативному контексті), або “frei sein, etwas zu machen” (бути вільним робити щось) (тут свобода в позитивному контексті) [37, с. 107]. Так, якщо загальна свобода з’являється в тексті без прямої прив’язки до комунікативної ситуації, тоді її можна вважати так званою маніпулятивною “порожньою лексемою”. Такі позбавлені семантичного наповнення формули використовують у ході реалізації стратегії політкоректності зокрема через те, що вони захищені від будь-якої критики і все ще породжують певну міру суспільного схвалення [49, с. 61], проте з огляду на перекладацькі стратегії тут допускається лише один варіант перекладу, а саме еквівалентний, у крайніх виключних випадках з опусканням лексеми повністю в контексті.

Також до практичних засобів реалізації політичної коректності належать різні форми та типи скорочень, які часто використовують, щоб уникнути прямого посилання на певні терміни. Це можна розглядати як

найбільш очевидний спосіб застосування політичної коректності [52, с. 139]. Так англійську широкопоширену міжнародну аббревіатуру “PoC” (People of Color) (укр. люди кольору) вживають на позначення представників інших, неєвропеїдних рас, уникаючи лексем “nicht-Weiße” (небілі), “farbig” (кольорові), “halb-schwarz” (напівчорні). Це ж стосується і використання міжнародного поняття “LGBTQ+” замість конкретної диференціації сексуальної орієнтації людини у тексті. У ході перекладу цього типу політкоректної лексики перекладачі можуть дотримуватись двох стратегій, які будуть залежати від цільової аудиторії: або еквівалентного перекладу, на прикладі поняття “LGBTQ+” це була б пряма аббревіатура-відповідник “ЛГБТК+”, або еквівалентного перекладу + трансформація розширення змісту та пояснення скорочення, як-от “спільнота ЛГБТК+ : лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, квіри та інші ідентичності, які не підпадають під традиційні уявлення про гендер і сексуальність”.

Слід зазначити, що даний типологічний поділ мовних засобів реалізації політичної коректності унаочнює той факт, що здебільшого політкоректність реалізується за рахунок лексичного складу мови, оскільки лексика є найбільш рухомим рівнем мовної системи, який миттєво реагує на суспільні зміни.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ І.

Згідно огляду та аналізу обраних джерел нам вдалось сформуванати теоретичне підґрунтя для проведення практичного дослідження та визначити ключове поняття роботи, а саме поняття політичного дискурсу, його види та жанри, поняття політичної коректності, її класифікацію та реалізацію на мовному рівні. Відповідно, політичний дискурс – це частина загального суспільного дискурсу, який знаходить своє втілення у відображенні політичної сфери життя. Політичний дискурс характеризується цілим комплексом особливих мовних засобів, маніпулятивних стратегій та тактик, основна мета яких зводиться до непрямого формування громадської думки. Основу політичного дискурсу складають жанри виключно інституційного політичного середовища, як, до прикладу, промови політиків або політичні дебати, проте значну роль також відіграють так звані жанри публіцистичного редагування, які поєднують у собі елементи мас-медійного дискурсу. Жанри редагування, як-от політичні новини, замітки та статті, є основним джерелом впливу на масову свідомість та сприйняття реальності масовою аудиторією. Тому на основі проаналізованої наукової літератури можна диференціювати теоретичне підґрунтя даної роботи: хоча предмет аналізу, переклади промов Володимира Зеленського, – очевидна складова частина політичного дискурсу, яку ми в першу чергу будемо брати до уваги, проте водночас дослідження проходить в мас-медійному контексті, що не може не впливати на стиль, технології та засоби перекладу. Детальніше практичний вплив такого поєднання двох дискурсів буде розглянуто в наступній частині роботи.

З точки зору лінгвістики, політична коректність визначається як мовний засіб реалізації суспільної толерантності, проте водночас і маніпулятивності. Серед дослідників можна виділити два полярних

погляди на поняття політичної коректності. Перша група науковців пов'язує політкоректність з формою вираження поглядів, що не принижує жодної групи людей і толерує контраверсійні явища суспільного буття. У цьому контексті основною метою використання засобів політкоректності вважається прагнення уникнути комунікативних конфліктів та міжособистісних дисонансів. Інша група дослідників навпаки переконана, що політкоректність – практичне втілення одномірності сучасного новоязу, який уможлиблює лише один, заздалегідь заданий ідеологічно обмежений погляд на світ. У фокусі цього сприйняття поняття – схильність як адресата, так і цільової аудиторії до мовної еквілібристики, а не конкретних дій, що були б спрямовані на розв'язання реальних проблем.

У полі сучасних наукових досліджень розрізняють два види політичної коректності, перший з яких ставить у центр предмет табування (дія, комунікативна ситуація чи конкретна одиниця мови), а інший концентрується на типі дискримінації, якої намагаються оминати за допомогою використання засобів політичної коректності (наприклад, уникнення расизму, сексизму, лукізму, релігійної дискримінація та ін.).

На мовному рівні політична коректність реалізовується за рахунок полісемічних та амбівалентних мовних конструкцій, складно-інтелектуальної стилістики мовного ресурсу (неологізмів, фахової лексики, слів іноземного походження), опущення заперечних лексем та текстом, інтеграції позитивно забарвлених семантичних компонентів, метафоризації, прихованих семантико-описових протиріч та лексичних і синтаксичних формул, позбавлених семантичного наповнення у контексті. До способів перекладу цих мовних одиниць зараховують описовий, еквівалентний, адаптивний, дослівний або синонімічний переклади, а також калькування, модуляцію, конкретизацію, цілісне перетворення та доместикацію. Детальніше ці та інші одиниці політкоректності та їхній переклад буде практично розглянуто у другій частині роботи.

РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КОРЕКТНОСТІ В КОНТЕКСТІ МЕДІЙНИХ ТЕКСТІВ ГАЗЕТИ “SÜDDEUTSCHE ZEITUNG”

2.1 Ретроспективний огляд специфіки газети: характерні риси, цільова аудиторія, історичний розвиток

Süddeutsche Zeitung (далі SZ) — найбільша національна газета Німеччини та головна газета медіагрупи “Süddeutscher Verlag”. Щоденні обсяги продажів складають близько 413 000 примірників газети, а загальна аудиторія охоплює близько 1,26 мільйона читачів [21]. Цільовою аудиторією є люди з вищою освітою (диплом про здобуття наукових ступенів бакалавра/магістра), високими доходами та середніми та вищими посадами в кар’єрних ієрархіях [45, с. 17]. Це читачі, які відзначаються високим рівнем критичного мислення та аналітичних навичок. Вони здатні ретельно оцінювати представлену інформацію, аналізувати її контекст та джерела, розрізняти факти від думок і маніпуляцій. Ці читачі цікавляться суспільно-політичними процесами, мають стійку громадянську позицію та прагнуть бути обізнаними у різноманітних сферах життя, від політики до культури. Важливою рисою цієї аудиторії є їхня здатність та бажання ділитися отриманою інформацією та своїми висновками з іншими, сприяючи таким чином формуванню об’єктивної громадської думки та активному обговоренню актуальних тем у суспільстві. Загалом, така аудиторія — вимогливий споживач контенту, який очікує високої якості журналістики, об’єктивності та глибини аналізу, а також цінує як правильне подання фактів, так і аргументовані коментарі, експертні думки та незаангажованість, що уможливило б формування власної точки зору.

Саме тому SZ, відповідаючи очікуванням цільової аудиторії, виділяється за рахунок впевненої та незалежної журналістської манери викладу та позиціонує себе як високоякісне та надійне джерело інформації. Будучи всесвітньою газетою, яка формує громадську думку, для неї особливо важливі принципи ліберальності та толерантності. Дослідники характеризують газету як таку, що звітує критично, сміливо, дослідницько та незалежно від політики, бізнесу, суспільства та культури, відкриваючи нові перспективи та роблячи зв'язки прозорими, при цьому зберігаючи ліберально-економічне направлення.

SZ має давні традиції. Вже 6 жовтня 1945 року військовий уряд США надав SZ ліцензію як першій газеті після закінчення війни. Того ж вечора з'явився перший номер. Відтоді газета випустила понад 16 тисяч номерів. Сотні постійних редакторів і фрілансерів пишуть для SZ. Велике місце в кожному номері відведено для національних новин (5-6 сторінок), досить об'ємними є також економічний розділ (4-6 сторінок) і рубрика "Фондовий ринок і фінанси" (6 сторінок). Також регулярно представлені категорії "Фейлетон", "Медіа", "Література", "Спорт" та інші. Статті про події в Україні зазвичай з'являються в розділах під назвами "Україна" або ж "Війна в Україні", матеріали для яких пишуть Флоріан Гассель, Пауль-Антон Крюгер, Даніель Брьослер і Крістіан Зашке, Губерт Ветцель, Себастьян Гірке, Маттіас Колб та інші. Також у SZ працює власна редакційна команда, яка спеціалізується на практичних дослідженнях. Це робить газету однією із найбільш цитованих ЗМІ в Німеччині [44]. У час глобалізованого онлайн-світу вважаємо доречним зазначити, що тільки на платформі "Instagram" видання читає 804 тисячі підписників. Редакція SZ була відзначена кількома національними та міжнародними журналістськими нагородами, наприклад, премією Егона Ервіна Кіша та премією Теодора Вольфа. Газета виходить щодня, крім неділі. Щоденні

випуски доповнюють кілька щотижневих додатків (SZ Extra, SZ Magazine, SZ Weekend).

2.2 Політкоректність і співвідношення мовних одиниць у перекладах промов Володимира Зеленського на німецьку мову на основі матеріалів газети “Süddeutsche Zeitung”

Для проведення даного дослідження було розглянуто усі щотижневі випуски газети “Süddeutsche Zeitung” в період з серпня 2023 року до травня 2024 року, проаналізовано наявні у випусках статті, які містили перекладені цитати або уривки з цитат Президента України В. Зеленського, і відповідно сформовано вибірку матеріалів, на основі яких було розглянуто практичну реалізацію концепції політичної коректності.

Не викликає здивування той факт, що цитати з промов В. Зеленського з’являються в контексті українського питання. Тематика статей з прикладами перекладів широка: це тексти про перебіг війни, воєнну агресію РФ, фінансову та гуманітарну допомогу Україні, зміни посадових осіб в Україні, звернення В. Зеленського до міжнародної спільноти та окремих лідерів країн. Загалом це і є поле активного застосування засобів політичної коректності, адже тема війни зокрема у медіа викликає широкий спектр переживань, а тому і яскравий емоційний зворотній зв’язок як в очевидців подій, так і в спостерігачів, тобто переважно дистанційованої від подій аудиторії газети. Варто зазначити, що попри гостру, часом провокативну та емоційно яскраву тематику статей, цитати, які подано в газеті, зазвичай характеризуються більш нейтральною стилістикою. Так журналісти та редактори SZ віддають перевагу тим частинам промов В. Зеленського, які будуть викликати емоцію у читача, проте не будуть містити у собі занадто контраверсійні ідеї та занадто стилістично яскраві мовні засоби. Це розглядаємо, як

перший прояв політичної коректності мовного ресурсу у газеті: видавництво не допускає цитат В. Зеленського про “орків”, “русню”, “руській воєнний корабель” і тд. Обираються дипломатичні цитати, які в суті своїй політично коректні. Звернемо увагу, що навіть попри те, що медійному дискурсу притаманний добір яскравих, провокативних матеріалів, перекладачі SD свідомі того, що яскраві, емоційно насичені цитати потребують такого ж яскравого, емоційно насиченого перекладу, який на семантично-стилістичному рівні забезпечити не завжди вдається. Тому компромісне рішення щодо співвідношення контраверсійності у статтях виглядає наступним чином: вибір тем для статей — гострий (зазвичай ті, що можуть спровокувати непорозуміння та дебати серед цільової аудиторії), проте цитати В. Зеленського — більш нейтральні, а найяскравіші вислови переформулюють непрямою мовою у контексті.

Добір цитат можна охарактеризувати наступним чином: усі вони були актуальні на момент публікації статей, чіткі, стислі, містили у собі емоційний вплив, складались з 1-3 речень не більше. Частина з цитованих матеріалів вже містили у собі мовні одиниці, які практично реалізовували стратегію політичної коректності; іншій частині цитат В. Зеленського була притаманна неполіткоректна прямота. У цьому контексті перекладачі мали вибір між двома стратегіями перекладу :

1. якщо цитата політкоректна, відповідно перекладати політкоректно; якщо цитата неполіткоректна, відповідно перекладати неполіткоректно (стратегія збереження первинного емоційного наповнення і мовної реалізації);
2. неполіткоректну цитату перекладати політкоректно (евфемістично адаптувати матеріал під німецькомовну аудиторію).

Розглянемо реалізацію кожної зі стратегій практично.

2.2.1 Стратегія збереження первинного семантичного наповнення

Переважає більшість цитат, які містять основоположні ідеї та думки і виражають позицію України загалом, перекладається в SZ дослівно. Це стосується насамперед тематичного поля статей, в яких йдеться про:

- **цілі української армії:** оригінал “Маємо досягти наших українських цілей. Маємо перемогти. Безпеку можуть досягнути тільки сильні силою”[57]; переклад “Wir müssen gewinnen, wir müssen unsere ukrainischen Ziele erreichen. Sicherheit kann nur durch Stärke und von den Starken erreicht werden”[81];
- **цінність суверенних українських територій:** оригінал “Ми боремося за Крим та за всі інші тимчасово окуповані українські території. Ми не обмінюємо наші території на будь-яке членство у будь-якому союзі”[53]; переклад “Wir kämpfen für die Krim und alle anderen zeitweise besetzten ukrainischen Territorien, und werden unsere Territorien nicht für irgendeine Mitgliedschaft in irgendeiner Union eintauschen”[88];
- **звернення до міжнародної аудиторії:** оригінал “Що більшою буде консолідація світу заради відновлення справедливого миру, то швидше буде покладено край бомбам, ракетам, якими Москва хоче підмінити норми міжнародного права”[67]; переклад “Je größer die Konsolidierung der Welt bei der Wiederherstellung eines gerechten Friedens ist, desto schneller wird den Bomben und Raketen, mit denen Moskau die Normen des internationalen Rechts ersetzen will, ein Ende gesetzt” [99].
- **цитати, які набули культового значення:** оригінал “Значить так, я тут, ніяку зброю ми не складемо. Будемо захищати нашу державу” [77]; переклад “Hört her, ich bin hier. Niemand

wird die Waffen niederlegen. Wir werden unser Land verteidigen”[98].

Переклад таких цитат в більшості своїй дослівний та адекватний, він відображає зміст оригіналу, забезпечуючи чітке відображення позиції за рахунок використання еквівалентних мовних засобів у цільовій мові. Дослівний переклад цитат цієї тематики цілком виправданий: якщо допустити будь-яке викривлення офіційної позиції України, в тому числі модифікований політкоректний переклад, це введе в оману насамперед цільову аудиторію газети, яка користується популярністю зокрема через достовірність та чіткість висвітлення інформації.

Ця ж тенденція до перекладу зберігається щодо перекладу ключових понять, які з’являються у більшості текстів, пов’язаних з Україною: наприклад, переклад сталого українського словосполучення “злочинна та неспровокована агресія”[56] як “*kriminelle und unprovizierte Aggression*”[82] зберігає ту ж конотацію, що й оригінал. Еквівалентно-дослівний переклад вказує на явну негативну оцінку дій, підкреслюючи їхню незаконність і відсутність виправдання. У цьому ж контексті переклад міг би прозвучати як “*ungerechtfertigter und unbegründeter Angriff/ Gewalttätigkeit*”, що ми зокрема і можемо бачити в окремих медійних колах, проте цей варіант перекладу гостро контрастував би з політикою газетного видання. Так синонімічний переклад за рахунок іменників “*Angriff*” (атака) або “*Gewalttätigkeit*” (насильство) дещо пом’якшує тон у порівнянні з “*Aggression*”. Саме дослівний переклад “*kriminelle und unprovizierte Aggression*” зберігає оригінальну конотацію і чітко виражає засудження дій, як це було в оригіналі, а тому за рахунок відсутності практичного прояву політичної коректності в центральних поняттях будь-які висловлювання з промов президента України не пом’якшуються, а висвітлюються об’єктивно і правдиво. В даному випадку

перекладаючи агресію саме так, вона констатується і піддається засудженню.

Це ж зокрема стосується і лексеми “терор”: оригінал *“Наша позиція абсолютно чітка: у будь-якій точці планети кожен, хто несе терор і смерть, повинен за це відповідати”*[66]; переклад *“Unsere Position ist glasklar: Jeder, der Terror und Tod hervorruft auf dem Planeten, muss zur Rechenschaft gezogen werden”* [96]. Терор в будь-якому контексті — лексема з яскравою деструктивною семантикою, яку не пом’якшують, а перекладають прямо і дослівно, не піддаючи будь-яким трансформаціям. Наша дослідниця, так само як і громадянська позиція чітка: якщо перекладачі, редактори чи журналісти допускають політкоректну евфемізацію таких понять, вони толерують та підтримують їх, чого об’єктивне демократичне медіавидання собі дозволяти не повинно.

З іншого боку, стратегія дотримання первинного семантичного наповнення яскраво розкривається тоді, коли евфемістичний потенціал в оригіналі насправді присутній, проте ним свідомо нехтують: оригінал *“Уже третю добу наші воїни ППО роблять неймовірну роботу”*[68]; переклад *“Bereits den dritten Tag leisten unsere Luftverteidiger unglaubliche Arbeit”*[86]. Переклад аббревіатури “ППО” в німецькомовних ЗМІ нерідко можна зустріти як скорочення “Flab” (від Flugabwehr), саме його варто було б застосувати в рамках стратегії політичної коректності, так як термін непоширений і невідомий, а тому нечітке розуміння суті поняття розмивало б загальний контекст проблеми, а саме завуальювало той факт, що українцям доводиться захищатись від російських ракет. Проте SZ не йде політкоректним шляхом, поюяснюючи та розшифровуючи сутність української аббревіатури, використовуючи зрозуміле масовому читачу *“Luftverteidiger”* і при цьому передаючи у тексті напруженість та складність українських реалій, конкретно у статті — чергову атаку РФ 170 шахедрами і десятками ракет 31 грудня 2023 року.

Збереження тенденції — неполіткоректний текст перекладати неполіткоректно — гостро відчувається у перекладах цитат, у яких синонімія теоретично дозволяє незначно пом’якшувати висловлювання, зберігаючи при цьому конотативну адекватність. Так оригінальний уривок промови В. Зеленського “Я вирішив провести заміну міністра оборони України. Олексій Резніков пройшов ці понад 550 днів повномасштабної війни. Я вважаю, що Міністерство потребує нових підходів та інших форматів взаємодії як із військовими, так і з суспільством загалом” [70] було перекладено наступним чином: “*Ich habe entschieden, den Verteidigungsminister zu ersetzen. Oleksij Resnikow ist durch mehr als 550 Tage vollen Krieges gegangen. Ich denke, dass das Ministerium neue Ansätze und andere Formen der Interaktion sowohl mit dem Militär wie der Gesellschaft allgemein braucht*”[89]. Особливу увагу звертаємо на окремі лексеми з потенціалом реалізації функцій політичної коректності:

- так переклад “*beschlossen*” замість “*entschieden*” мав би більш офіційний тон, що сприймалось би аудиторією нейтральніше;
- “*überstanden*” замість “*durchgegangen*” підкреслило б витривалість та успішне подолання труднощів, що було б більш позитивним і шанобливим по відношенню до колишнього міністра;
- “*benötigt*” замість “*braucht*” семантично відповідало б офіційно-діловому стилю.

Тому політкоректний евфемістичний потенціал реалізувався б відповідно у наступному перекладі: “*Ich habe beschlossen, den Verteidigungsminister der Ukraine zu ersetzen. Oleksij Resnikow hat mehr als 550 Tage des umfassenden Krieges überstanden. Ich denke, dass das Ministerium neue Ansätze und andere Formen der Interaktion sowohl mit dem Militär als auch mit der Gesellschaft insgesamt benötigt*”.

Ця ж тенденція зберігається в інших статтях про заміну посадових осіб (одна з найчастіших тем в контексті України в SZ): призначення нових міністрів та керівників не пом'якшується за рахунок мовної політкоректної евфемії, а констатується авторитарно, як чітке рішення В.Зеленського, що і відображається в перекладах цитат: оригінал “*Зараз очолити Міністерство має Рустем Умеров... Пан Умеров не потребує додаткових представлень*”[70], переклад “*Jetzt soll Rustem Umjerow das Ministerium leiten*”, sagte Selenskij... Er “*braucht keine zusätzliche Einführung*”[89], so der Präsident”. У цьому контексті, наприклад, “bedarf” органічніше вливалось б у мову політичного дискурсу, ніж більш широко вживане повсякденне “braucht”. Так само “weitere Vorstellung” було б більш офіційним варіантом перекладу, а також надало б тексті нейтрального тону на стилістичному рівні. Проте саме зроблений перекладачами SZ вибір мовних засобів точно відображає близькість Президента України із народом: він не обирає слів високої стилістики, активно вживає зрозумілу широкому суспільству масам лексику і використовує просту, динамічну манеру ведення публічної риторики, що і передає переклад без домішків зайвих засобів політичної коректності.

2.2.2. Стратегія евфемістичного застосування засобів політичної коректності

Окрім прямого адекватного перекладу із збереженням фактичного семантичного наповнення, перекладачі та редактори SZ так само широко використовують засоби практичної реалізації політичної коректності. Видання газети прагне охопити широку читацьку аудиторію, при цьому мінімізувавши створення гіпотетично можливих висловлювань, які спричинили б розпалювання будь-якого виду ворожнечі. Саме з цієї причини застосовується стратегія евфемізації в окремих тематичних полях, а саме статті, в яких цитуються вислови В. Зеленського про загальні

політичні директиви окремих країн та їхніх лідерів, про зовнішньополітичні зв'язки України, про розробку військових планів армії, про масштаби руйнувань та кількість жертв від початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну.

У ході реалізації цієї стратегії журналісти у співпраці з перекладачами використовують так зване вибіркоче цитування, яке згладжує справжній гострий контекст оригінального висловлювання. Так із загальної текстової площини цілеспрямовано обираються окремі лексеми та словосполучення, які органічно цитують у німецьких статтях. Однак водночас частину оригінального речення, на яку падає основний наголос навмисно опускають, залишаючи поза увагою аудиторії, для якої готують статтю. Наприклад, оригінальне висловлення В. Зеленського щодо можливості прийняття Україною пропозиції отримання фінансів від США у кредит звучало наступним чином: *“Це вибір без вибору: ми погодимось на будь-які варіанти”* [64]. Тоді ж як у німецькій статті SZ В. Зеленського процитовано і перекладено як *“Wir werden jede Option akzeptieren”*[104] без будь-якої згадки про те, що цей вибір вимушений, адже становище української армії наразі складне і за відсутності будь-якої допомоги або інших варіантів фінансування кредит — це єдина доступна опція. Цей контекст залишають поза увагою і жодним чином не висвітлюють в статті, евфемістично надає аудиторії тільки факт, що Україна прийме будь-які варіанти фінансування.

Схожу ситуацію бачимо і у вибіркочому цитування щодо ситуації на фронті. З оригінальної частини звернення В. Зеленського *“Також особливо напруженою залишається ситуація на Донеччині, зокрема Покровський напрямок. Там щодобово понад 30 бойових зіткнень. Вкрай складно”* [58] для цитування і перекладу обирають тільки першу частину: *“Präsident Wolodimir Selenskij erklärte denn auch die Situation in der Region Donezk am*

Samstagabend für “besonders angespannt, besonders in der Richtung von Pokrowsk” [94]. Так журналісти, редактори і відповідно перекладачі показують німецькому читачу картину загальної напруги на Покровському напрямку, проте не унаочнюють цю напругу ні цифрами, які наводить В.Зеленський далі, ні фактом, що ситуація “вкрай складна”. Оминаючи детальний опис і обираючи лише окремі частини речення для цитування, газета спотворює сприйняття справжньої ситуації в Україні. Маніпуляція такого перекладу зокрема може проявитись у тому, що німецька аудиторія, зазвичай будучи далекою від українських реалій, сприйматиме стан подій на передовій як тимчасові складнощі та тимчасову напругу, для розв’язку яких не потрібна постійна посилена допомога чи активне залучення.

На лексичному рівні політична коректність набуває своїх проявів у використанні евфемістичної синонімії, за рахунок якої ніби і створюється адекватний варіант перекладу, проте семантичні нюанси опускаються, надаючи тексту загалом іншої інтерпретації.

Наприклад, український оригінал *"Профанацію з київськими Пунктами Незламності ніхто й нікому не пробачить. Прошу серйозніше. Як і брехню у звітах різного рівня"* [65] перекладено у статті *"Zudem beschuldigte er Klitschko schlampiger Arbeit bei der Bereitstellung von Aufwärm punkten und “Falschangaben in Berichten auf verschiedenen Ebenen”*[91]. Політкоректно по відношенню до столичної адміністрації під керівництвом В. Кличка, який у німецькому суспільстві користується достатнім авторитетом, перекладається “брехня” — приклад лексеми з деструктивною семантикою. Відкрите, недипломатичне обвинувачення голові київської адміністрації у брехні не тільки негативно вплинуло б на образ В. Кличка у очах масового німецького читача, а й зашкодило б іміджу раніше дискредитованих через недбалість та корупцію локальних українських адміністрацій загалом. Тому стратегія політичної коректності

реалізується за рахунок вживання синонімічного перекладу “*Falschangaben*” (помилкові дані). Такі дані зокрема можуть бути потрактовані як випадково допущені адміністрацією помилки через недбалість, а не свідомо обрана брехня, тобто “*Lüge*”.

Схожий евфемізований синонімічний переклад бачимо в контексті висловів В.Зеленського щодо переговорів з РФ. Оригінал української цитати “*Зараз поганий момент для переговорів із Росією*”[60] передано в німецькомовному варіанті наступним чином: “*Es sei “kein guter Zeitpunkt für Diplomatie”, sagte Selenskij weiter*”[97]. Особливої уваги при цьому заслуговує переклад синтаксичної частини “*для переговорів*” за допомогою лексичної єдності “*für Diplomatie*”. Переклад “*für Verhandlungen*” був би дослівним та адекватним, проте дипломатія в цьому контексті означає більше, ніж просто переговори: це прийняття та виконання минулих двосторонніх домовленостей та угод, дипломатичні культурні та гуманітарні місії, міжнародний діалог. Дипломатія узагальнює будь-яку взаємодію держав, тоді ж як в оригіналі йдеться конкретно про переговори. У даному випадку перекладач політкоректно розширює межі неможливих зв’язків Росії та України, що нативно формулює чітке послання до цільової аудиторії газети: в Україні не буде не тільки перемовин з Росією, а й будь-якого, навіть теоретично допустимого дипломатичного контакту. Важко заперечити, по відношенню до росіян це можна розглядати як неполіткоректний переклад, проте по відношенню до українців саме як такий, адже це і є офіційна українська позиція.

Інший яскравий приклад синонімічного перекладу, який використовують у рамках реалізації стратегії політичної коректності, знаходимо в перекладі наступної цитати В. Зеленського: “*Якщо ми будемо на адміністративних або умовних кордонах з Кримом. Я вважаю, що можна політично дотиснути демілітаризацію росії на території*

українського Криму”[59]. У статті SZ переклад висловлення сформульований як *“Wenn wir an den Verwaltungsgrenzen der Krim sind, dann denke ich, dass man politisch die Demilitarisierung Russlands auf dem Territorium der ukrainischen Krim durchsetzen kann”*[105]. Зосередимось на перекладі словосполучення *“дотиснути демілітаризацію Росії”*, яке в німецькому варіанті подано як *“die Demilitarisierung Russlands durchsetzen”*. *“Durchsetzen”* в конкретному випадку підкреслює досягнення результату через наполегливість, завуальовуючи політичні заходи, а саме ряд посиленних блокад і санкцій, які буде застосовано задля звільнення території півострова. Лексема *“durchsetzen”* найбільш політкоректний варіант перекладу, адже інші варіації німецького *“дотиснути”*, а саме *erzwingen, erpressen, eindrängen*, передають еквівалентне семантичне наповнення, не приховуючи неприємної для росіян реальності, яка буде стояти за деокупацію та демілітаризацією півострова.

Другий по частотності практичний прояв стратегії політичної коректності на лексичному рівні знаходить своє втілення в ужитку лексем, позбавлених семантичного наповнення у контексті. Наприклад, український оригінал *“не в усіх містах місцева влада попрацювала якісно. Зокрема, багато скарг у Києві. Очікую від мерії якісної роботи”* [65] було перекладено у SZ як *“Da sagte der Präsident nach russischen Bombenangriffen und Stromausfällen, dass "nicht in allen Städten die lokalen Verwaltungen einen guten Job gemacht haben. Besonders aus Kiew gibt es viele Beschwerden. Ich erwarte Qualitätsarbeit vom Bürgermeisterbüro”*[91]. *“Не попрацювати якісно”* в контексті промови В. Зеленського означає в умовах російських атак на енергетичну інфраструктуру допустити халатність, залишивши населення міста без світла, гарячої води та опалення. Це гостре звинувачення політкоректно пом’якшується за рахунок перекладу,

який антонімічно розмиває стандарт якісної роботи за рахунок вживання сталого словосполучення *“einen guten Job machen”* (дослівно *“зробити хорошу роботу”*). Поняття *“хороша робота”* в даному випадку нечітке, адже воно може включати великий спектр характеристик, що несуть у собі послуги локальних адміністрацій (до прикладу, швидкість та оперативність дій, злагодженість роботи, ефективне планування, якість наданої населенню допомоги). В. Зеленський ставить акцент саме на якості, тоді як перекладач ставить під сумнів усі можливі характеристики, не конкретизуючи, а навпаки розмиваючи оцінку роботи столичної адміністрації зокрема. Так *“якісна робота”* завжди дорівнює відповідності конкретним стандартам якості, тоді як *“хороша робота”* узагальнює різноманітні характеристики, а не тільки одну якість.

Схожу тенденцію спостерігаємо в перекладі наступної цитати: *“Не втрачати надії, не опускаючи руки, брати енергію звідки хочете. І не залежить, який у вас сьогодні настрій, залишайте його вдома, якщо ви живете вдома”*[63]. У німецькому варіанті вона звучить як *“Wir müssen die richtige und positive Energie haben. Negativität muss zu Hause bleiben”*[87]. Уривок з промови В. Зеленського було широко трансформовано з перекладацької точки зору: синтаксично-граматичну структуру речення змінено, а лексичну базу перекладено контекстуально, з більшим простором для інтерпретації. Так, наприклад, *“не втрачати надії, не опускаючи руки”* у перекладі *“wir müssen die richtige und positive Energie haben”*, що, з одного боку, семантично правильно, проте з іншого, політкоректно деформує стилістику тексту. Оригінальний стиль більш прямий і конкретний за рахунок використання чітких і зрозумілих метафор, які асоціюються з боротьбою і стійкістю. Заклик *“не втрачати надії, не опускаючи руки”* — про конкретні дії. Переклад навпаки досить абстрактний: замість конкретних дій використовується концепція

“правильної і позитивної енергії”, яка є більш невизначеною, а тому може інтерпретуватись широко і неоднозначно. Варто зауважити, що *“die Hoffnung nicht verlieren”* та *“nicht aufgeben”* були б абсолютно еквівалентними в цьому контексті і передавали б потрібний посил, проте перекладачі цілеспрямовано обирають евфемістичну манеру: для німецьких читачів легше зрозуміти мотивацію зберігати просто гарний настрій, аніж не втрачати надії в реаліях відчаю та безвиході.

Також в рамках застосування стратегії політичної коректності у текст перекладу інтегрують додаткові лексеми з позитивною конотацією. Розглянемо переклад уривку з промови В. Зеленського щодо розвитку військових планів ЗСУ: *“Я не думаю, що це глухий кут. Наші військові придумують різні плани, різні операції, щоб швидше просуватися вперед і завдавати несподіваних ударів по рф”*[78]. У статті SZ цитату використано та перекладено наступним чином: *“Ich glaube nicht, dass dies eine Sackgasse ist”, beharrte Selenskij. “Unser Militär entwickelt verschiedene Pläne, verschiedene Operationen, um schneller vorwärts zu kommen und die Russische Föderation mit unerwarteten Maßnahmen zu überraschen”*[90].

Що стосується аспекту політичної коректності, цей переклад є чудовим прикладом стратегії компенсації. З одного боку, бачимо, що лексему “придумувати” підвищують по стилістичній шкалі за рахунок адаптивного перекладу “entwickeln” (з нім. “розробити”): так процес створення стратегій, маневрів та планів армії унормовується відповідно до лексичних норм військово-політичного дискурсу. З іншого боку, частина цитати *“завдавати несподіваних ударів по рф”* перекладається як *“die Russische Föderation mit unerwarteten Maßnahmen zu überraschen”*. “Überraschen” є прикладом лексеми з позитивною конотацією з точки зору стилістики, а тому її вживання сприяє створенню більш нейтрального і дипломатичного тону висловлювання, що приховує факт наявності атак,

які здійснює українська армія у відповідь. Це можемо ідентифікувати зокрема як стратегію пацифікації, за допомогою якої, по-перше, штучно створюється неповна картина конфлікту (ніби українці тільки обороняються, але не відвойовують свої території) і, по-друге, аудиторія газети частково вводиться в оману, формуючи однобічне уявлення про війну як про тільки оборону з української сторони, а не офензиву. Цей приклад наочно демонструє, що в одному і тому ж перекладі політична коректність може реалізовуватись в двох напрямках: від негативної конотації в позитивно-нейтральну (переклад словосполучення “завдати несподіваних ударів”) та від нейтрально-просторічної в офіційно-ділову, стилістично високу (переклад слова “придумувати”). Це свідчить про те, що перекладачі SZ не завжди дотримуються одного вектора застосування політкоректності, а діють ситуативно, у відповідності до політичної направленості газети та власного сприйняття ситуації.

Стратегію використання двох варіантів перекладу однієї цитати також можемо розглядати в контексті практичного застосування політичної коректності. Наприклад, частину промови президента України “Якщо ми не отримаємо допомоги, то програємо війну” перекладено спочатку як “*Wenn wir die Hilfe nicht bekommen, werden wir den Krieg verlieren*” [71] (дослівний переклад точно передає зміст оригіналу без зміни тональності чи конотації). Трохи далі у цій же статті переклад цитати подано знову, проте вже у вигляді непрямої мови: “*So der Präsident, ohne die notwendige Unterstützung könnten ukrainische Bemühungen im Krieg gefährdet werden*” [82]. Це можна розглядати як політкоректну альтернативу першому перекладу, яка сформульована у нейтрально-дипломатичному тоні і підкреслює важливість допомоги вже без акценту на негативних наслідках. Так вживання паралельно політкоректного і неполіткоректного варіантів перекладу можна розглядати

як згадану у теоретичній частині практичну реалізацію прихованих семантико-описових протиріч, за допомогою яких автор тексту навмисно намагається подати два варіанти однієї події: програти конкретну війну та поставити абстрактні зусилля під загрозу — це різні, хоча й взаємопов'язані ходи розвитку подій, і сприймаються вони аудиторією по-різному.

На синтаксично-граматичному рівні політична коректність реалізується в кількох формах. Перша з них — взаємозаміна частин мови, в нашому випадку займенників та прикметників. У оригіналі української промови В. Зеленського знаходимо “...щоб зміцнити нашу коаліцію для захисту **наших** дітей, сімей, **наших** домівок, а також свободи й демократії у світі”[71]. Переклад цього уривку виконано газетою наступним чином: “...um unsere Koalition zu stärken, um **ukrainische** Kinder, Familien, Freiheit und Demokratie in der Welt zu verteidigen”[82]. Політкоректним тут можна вважати вживання прикметника “український” та особового займенника “наш” у різних формах. Звичайно, в контексті промови Президента України особовий займенник “наш” можна трактувати як “український”, адже в першу чергу захисту потребує український народ, який зараз найбільше страждає від російської збройної агресії. Проте, якщо розглянути текст оригіналу промови загалом, тоді легко зрозуміти, що президент України говорить в ширшому, а саме загальноєвропейському контексті: коаліцію підтримки України потрібно зміцнювати, аби війна не поширилась на усю Європу, а отже, щоб уберегти дітей, сім’ї та домівки на континенті загалом. Через це В. Зеленський не конкретизує у промові певну національність, і тому переклад займенника “наш” близьким еквівалентом-прикметником “український” — прояв стратегії політичної коректності з метою евфемістично зменшити потенційний простір для російської агресії, загостривши фокус тільки на

українському народові, українських дітях та сім'ях. У даному випадку застосовано перекладацьку стратегію контекстуальної конкретизації, що змінює характер первинного повідомлення.

На синтаксичному рівні політична коректність знаходить свій прояв у перестановці окремих частин речення, що прямим чином впливає на зміну смислових акцентів. Уривок з промови *Президента України на засіданні Ради Безпеки ООН “574 доби болю, втрат і боротьби”*[56] перекладають у SZ як *“574 Tage der Verluste, der Schmerzen und des Überlebenskampfes”*[80]. Перше акцентне іменникове означення в українському оригіналі — “біль”, тоді як в німецькому варіанті це “Verluste” (з нім. “втрати”). Причину заміни порядку означень “біль” і “втрати” можна трактувати як адаптивне пристосування до німецької цільової аудиторії: для німецького читача має більше значення акцент на фізично-матеріальних втратах, тоді як для українців важливий емоційний аспект болю. Ми переживаємо біль колективно і це об’єднує нас, в той час як для німців чужий біль сприймається дистанційовано, на відміну від фізичних руйнувань, які мають зокрема непрямий вплив на німецьку економіку. Такий, здавалось би, незначний прояв політичної коректності відводить увагу аудиторії від страждань і болю.

У цій же статті констатуємо також наявність протилежної стратегії, спрямованої на зменшення політичної коректності. Вона зокрема реалізується в перекладі слова “боротьба”, яке розширюється в своєму значенні у перекладі “Überlebenskampf” (тобто боротьба за виживання). Більш абстрактна боротьба, яка в українському оригіналі ідентифікується як слово з широкою семантикою (боротьба українців комплексна і охоплює всі сфери людського буття — від відвоювання фізично-територіальних кордонів до оборони нематеріально-ідейних цінностей) реалізується в німецькому варіанті як “боротьба за виживання”,

що підкреслює не тільки аспект стійкості та витривалості, але й вводить в текстове поле негативно-деструктивну семантику, підкреслюючи страх, біль, смерть, що пов'язані з процесом боротьби конкретно за виживання. Узагальнюючи, від слова з нейтральною політкоректною семантикою німецький перекладач переходить до лексеми з яскравою, насиченою стилістикою. Два різновекторних прояви політичної коректності в одній і тій самій статті газети підтверджує наше згадане вище спостереження, що перекладачі SZ залишаються гнучкими при перекладі цитат про гострі соціально-політичні теми, залишаючи за собою право вибору щодо застосування або незастосування політкоректних мовних засобів.

Вилучення окремих контраверсійних синтаксичних частин також можемо розглядати як частий прояв практичного застосування політичної коректності у виданні SZ. Порівнявши український оригінал *“В умовах російського вторгнення найважливішою метою є збереження єдності Європи”* [76] та німецький переклад у статті SZ *“Unsere größte Herausforderung ist es, die Einigkeit in Europa zu bewahren”*[83], ми можемо констатувати відсутність прямої чи опосередкованої згадки про російське вторгнення. Замість акценту на наявності війни на материку, переклад фокусується на збереженні єдності Європи, що є безумовно важливим для дипломатичних та міжнародних текстів, проте разом з тим не вказує на контекст ситуації, приховуючи джерело загрози європейській єдності.

На основі цієї ж статті розглянемо наступний приклад політкоректності на синтаксичному рівні: у вихідному тексті промови *“Європа справді довела, що має право бути світовим центром захисту людської свободи та міжнародного права. Європа має свій потенціал – самостійний потенціал сили”*[76] фокус уваги аудиторії падає на самостійність і незалежність Європи. Тоді як у перекладі *“Europa hat wahrlich bewiesen, dass es ein globales Zentrum für den Schutz der*

menschlichen Freiheit und des internationalen Rechts ist. Es hat sein Potenzial, stark zu sein”[83] аспект самостійності у питанні сили Європи опускається. Про самостійність в німецькому варіанті не йдеться зокрема через те, що згадка про відсутність цієї самостійності наразі корелюється з підтвердженням факту залежності Європи від Америки. Визнання цієї залежності може бути негативно сприйнято цільовою аудиторією, а тому для уникнення будь-яких потенційних загострень з цього приводу, речення зазнає синтаксичних трансформацій, в ході яких частина про самостійність зникає.

Аналогічний прояв стратегії політичної коректності знаходимо у промовах В. Зеленського, в яких вказано втрати українців на війні. Порівнявши оригінал *“31 тисяча українців військових загинула в цій війні. Не 300 тисяч, не 150 тисяч, що там бреше Путін зі своїм брехливим колом, але тим не менше, кожна ця втрата - це велика втрата для нас”*[72] та переклад *“31.000 ukrainische Militärs sind in diesem Krieg gestorben. Nicht 300.000, auch nicht 150.000, wie Putin lügt ... Doch jeder Verlust ist ein großer Verlust für uns”*[92], ми бачимо, що в українському оригіналі Путін “бреше зі своїм брехливим колом”, тоді як в перекладі жодної згадки про близьке оточення чи прибічників російського диктатора немає. Переклад зосереджується лише на твердженні, що Путін бреше один, без додаткових конфронтаційних деталей. Про опущення саме цієї частини речення можна сказати багато. Перш за все така стратегія перекладу не просто політкоректна: вона продвигає наратив відсутності колективної відповідальності, ніби в Росії цієї війни не хоче ніхто, крім В. Путіна. Звичайно це перекладацька маніпуляція, викривлення реальності та правдивості висловлювання В. Зеленського, який як президент України засуджує і В. Путіна, і його прихильників. За рахунок такої реалізації політкоректності SZ зберігає собі так звану аудиторію “хороших росіян” серед ”російських німців”. Допускаючи як такі переклади, так і пишучи

інші статті про Росію, російських “хороших” журналістів, “хороших” опозиційних лідерів, SZ, на жаль, намагається балансувати між симпатіями і до українців, і до росіян.

Останній з практичних мовних проявів реалізації політичної коректності — метафоризація на стилістичному рівні. Це можна простежити, проаналізувавши оригінал цитати В. Зеленського *“Українське військове керівництво знало про плани Росії і відповідно розрахувало свої сили. Росіян привітають наші військові, бригади та артилерія”*[55] та переклад цієї цитати у SZ *“Präsident Wolodimir Selenskij sagte nach einem Treffen mit der slowakischen Präsidentin Zuzana Čaputová, der ukrainischen Militärführung seien die russischen Pläne bekannt gewesen, sie habe danach ihre Kräfte berechnet. “Die russischen Streitkräfte würden auf Widerstand unserer Truppen, Brigaden und Artillerie stoßen”*[93]. Так лексему *“привітають”* відповідно перекладають як *“auf Widerstand stoßen”*. Привітання, про яке йде мова, має іронічно-саркастичний відтінок. Це практичне застосування стратегії метафоризації, що застосована у промові В. Зеленського. За допомогою використання лексеми *“привітати”* завуальовано констатується факт того, що українське військо готове дати відсіч і активно протистояти будь-яким спробам російських військ захопити територію. Так негативне явище суспільного буття приховують, використовуючи лексему з позитивною конотацією. З іншого боку, такий політкоректний український вираз німецькі перекладачі перекладають ще більш політкоректно, а саме з використанням офіційно-ділової однозначної лексики військово-політичного дискурсу. Провокаційне та, на погляд перекладачів газети, некоректне з політичної точки зору *“привітання”* вони не передають через дослівно-еквівалентне *“begrüßen”*, а перекладають відповідним усталеним словосполученням нейтральної семантики *“auf Widerstand stoßen”*, тобто натрапити на опір\зіштовхнутись з опором.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II.

За допомогою аналізу джерельної бази та аналізу добірки з матеріалів статей з промовами В. Зеленського (у газеті “Süddeutsche Zeitung”) було зроблено аналіз практичної реалізації стратегії політичної коректності та її співвідношення із застосованими мовними засобами. У ході виконаної роботи було розглянуто окремі характеристики цільової аудиторії газети, загальну структуру окремих випусків газет та визначні риси видання, зокрема було встановлено, що цільовою аудиторією SZ є люди на керівних посадах, з переважно вищою академічною освітою та з високим рівнем доходів. Аудиторія газети характеризується критичним мисленням, аналітичними навичками, інтересом до суспільно-політичних процесів, наявністю громадянської позиції, вимогливістю до контенту. Ці читачі активно стежать за подіями в суспільстві та політиці, виявляють активну участь у громадському житті та мають сформовану думку, а тому очікують якісний, добре досліджений та інформативний матеріал.

Газета характеризується впевненою, незалежною журналістською манерою, позиціонує себе як високоякісне надійне джерело інформації, має ліберальне спрямування, звітує критично, незалежно від політики та бізнесу. В кожному випуску представлені різнотипні категорії статей, новини про Україну з’являються в розділах під назвами “Україна” та “Війна в Україні”. Українське питання піднімається у тематичному полі статей про перебіг війни, воєнну агресію РФ, фінансову та гуманітарну допомогу Україні, зміни посадових осіб в Україні, звернення В.Зеленського до міжнародної спільноти та окремих лідерів країн.

Ми простежили дві тенденції щодо реалізації стратегії політичної коректності при перекладі цитат В. Зеленського на німецьку мову у SZ.

Перша з них це збереження первинного емоційного-стилістичного наповнення у тій же мірі мовної реалізації, що і у вихідному тексті. Подану

тенденцію констатовано при перекладі цитат, які подано у статтях про цілі української армії, цінність суверенних українських кордонів, звернення В. Зеленського до міжнародної спільноти. Переклад цитат у таких випадках дослівний та адекватний, він відображає зміст оригіналу, забезпечуючи чітке відображення оригінальної ідеї за рахунок використання еквівалентних мовних засобів у цільовій мові.

Друга тенденція реалізується за рахунок евфемістично-адаптивного перекладу цитат, який штучно підлаштовує під німецькомовну ліберально-спрямовану аудиторію газети. Практично це втілюється у вибіркового цитуванні, використанні синонімічного перекладу, залученні у текстове поле лексем, позбавлених семантичного наповнення у контексті, інтеграції у текст лексем із позитивною конотацією. На синтаксично-граматичному рівні можемо спостерігати політкоректну контекстуальну заміну частин мови, мобільні перестановки окремих структурних компонентів речення з метою зміни акцентування, вилучення контраверсійних синтаксичних частин.

Застосовані трансформації на всіх мовних рівнях сприяють забезпеченню активного залучення цільової аудиторії газети, яка, часто дотримуючись лівих пацифістсько-фаталічних поглядів, не завжди здатна зрозуміти реалії війни. Ми констатували, що журналістсько-редакційний склад газети має сталу інтенцію обмежити читачів від занадто різких висловлювань і гострих новин про війну в Україні, при цьому все-одно проіформувавши їх про розвиток подій таким евфемізованим чином, щоб це не стало ґрунтом для створення нових конфліктів. Водночас якщо в одних перекладах цитат стратегія політичної коректності тільки знижує міру гостроти і ескалованості перебігу війни, то в інших вона не просто дещо видозмінює зміст висловлювання, а прямо корелює з штучно створеними російськими пропагандистськими наративами.

РОЗДІЛ III. АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КОРЕКТНОСТІ В КОНТЕКСТІ МЕДІЙНИХ ТЕКСТІВ ГАЗЕТИ “BILD”

3.1 Ретроспективний огляд специфіки газети: характерні риси, цільова аудиторія, історичний розвиток

Одним із найважливіших представників німецької таблоїдної преси і водночас найтиражнішою німецькою щоденною газетою є BILD, яку видає гамбурзьке видання “Springer-Verlag”. Вперше газета вийшла друком 24 червня 1952 року з початковим тиражем в 455000 примірників. Вже за кілька місяців тираж перевищив мільйонний рубіж. На сьогоднішній день щоденний тираж газети складає близько чотирьох мільйонів примірників, а кількість читачів видання досягає одинадцяти мільйонів [21].

У вже згаданому 1952 році у найбільшого на той час німецького видавця Акселя Цезаря Шпрінгера виникла ідея заснувати нову газету за зразком англійських масових газет. Його ідея полягала у створенні видання, яке публікуватиме лише ті матеріали, якими цікавиться 90 відсотків усіх можливих читачів. Нова газета мала бути розроблена як «друкована відповідь телебаченню». Його привабливості сприяла і низька ціна, яка на той час становила 10 пфенігів (сьогодні це 0,40–0,45 євро і відповідно 20-25 гривень). На сьогоднішній день про популярність цього таблоїду свідчить, наприклад, той факт, що 75 відсотків усіх примірників продається ще до десятої ранку. У середньому щосекунди продається 87 примірників, при цьому кожен п'ятий покупець виходить з дому спеціально, щоб взяти газету BILD [21]. Вважаємо доречним зазначити, що популярність видання не зменшується і на онлайн-платформах, зокрема у соціальній мережі “Instagram” на офіційну сторінку BILD підписано 958 тисяч людей. Успіх щоденної газети спонукав до створення нових дочірніх

газет: Bild am Sonntag, Bild der Frau, Auto Bild, Sport Bild, Bild-Woche і Computer Bild все ще видають в рамках франшизи BILD.

Що стосується цільової аудиторії, то це переважно люди з базовою середньою, з середньо-спеціальною або ж технічною освітою. Понад 90% її читачів вважають, що газета надає їм “коротку та лаконічну інформацію про все, що відбувається” [39, с. 66] . Це говорить про те, що читач таблоїду звик отримувати інформацію в компактному та легкому для розуміння форматі, і тому BILD відповідає цим очікуванням, зокрема завдяки своєму стилю та подачі: стислі заголовки та лаконічні статті часто містять емоційно насичені образи та перебільшені твердження, що привертають увагу та розпалюють інтерес. За рахунок спрощення інформації масовий читач задовольняє свою потребу у інформації, не витрачаючи при цьому особливих розумових зусиль. Відтак аудиторія видання цінує чіткі та прямі репортажі, які часто представляють складні події та факти не тільки дуже спрощено, а часом і спотворено. Газета відома своєю доступною манерою викладу та прямим підходом до читача, пропонуючи прості, часто популістські пояснення складних тем без достатньої глибини, чіткості та достовірності.

Як у минулому, так і сьогодні газету “BILD” гостро критикують. Ще в 1960-х під час студентських протестів Bild зазнав нищівної критики зокрема через співпрацю з політичною верхівкою влади: видання виконувало роль інструменту для маніпулювання суспільними масами [20, с. 88]. Журналістська практика та мораль редакторів видання також не раз потрапляли в центр публічної уваги. У суспільно-політичному дискурсі назва газети і досі фігурує як синонім “брудної” журналістики [40, с. 23]. Її зокрема звинувачують у спрощенні важливих соціально-політичних питань і винесенні на перший план несуттєвих, інколи скандально контроверсійних аспектів суспільного життя. Контентна структура цього таблоїду підтверджує правомірність таких звинувачень: теми зі сфер

“Політика” та “Економіка” розглядаються лише в незначній мірі, основна увага випадає на користь таких рубрик, як “Злочини”, “Скандали”, “Поради”, “Розваги” (новини з життя відомих особистостей) та “Секс та кохання”. При цьому навряд чи можна говорити про суворий поділ на категорії, як у випадку з *Süddeutsche Zeitung*. Виняток становить рубрика “Спорт”, яка завжди займає від чотирьох до шести сторінок у кожному номері. На інших сторінках змішані новини з усіх областей.

Головний редактор і видавець газети BILD Кай Дікманн пише про BILD на сайті Springer-Verlag: “BILD читають понад 12 мільйонів людей щодня. Від федерального канцлера до будівельника. BILD – це 30 газет в одній. BILD – це спортивна газета та путівник по місту, сервіс-гід та політичний журнал. BILD любить читача. BILD — його найкращий друг. Космос BILD розвивається щодня заново. BILD — це 100 сюрпризів щодня. Кожен, хто читає BILD, формує власну думку” [50].

3.2 Політкоректність і співвідношення мовних одиниць у перекладах промов Володимира Зеленського на німецьку мову на основі матеріалів газети “BILD”

У рамках проведення даного дослідження було розглянуто онлайн-статті газети “BILD”, опублікованих на офіційному сайті видання в період з серпня 2023 року до травня 2024 року, та проаналізовано наявні у випусках переклади цитат або уривки з цитат Президента України В. Зеленського. На основі сформованої вибірки матеріалів було розглянуто практичну реалізацію концепції політичної коректності.

Статті про Україну видання публікує у розділах “Politik – Ausland und Internationales”, для яких пишуть Ангеліка Геллеманн, Роберт Беккер, Пол Ронцгеймер, Рене Гарцке та інші. Тематика матеріалів широка: журналісти висвітлюють як розвиток подій війни, так і внутрішню

політику України, наприклад, окремі рішення українського уряду, переговори, гуманітарну та фінансову допомогу від країна-партнерів. Багато статей водночас фокусуються на розповідях очевидців, солдатів, волонтерів і постраждалих, які надають війні “людський вимір”. Звернемо увагу, що події війни розглядаються у газеті з провокаційної і емоційно зарядженої точки зору, за рахунок чого видання залучає більше читачів та постійно збільшує свою аудиторію. Вибір гострих, контраверсійних тем посилюється ще більш гострим вибором цитат: з промов та звернень В. Зеленського журналістсько-редакційна команда BILD віддає перевагу тим, які будуть емоційно підкреслювати опублікований матеріал статті. При цьому газета тяжіє до використання великих цитат-абзаців, а не просто поодиноких речень чи окремо взятих з контексту лексем. Часто BILD подає цитати, першоджерело яких простежити майже неможливо: вони посилаються на кулуарні висловлювання В. Зеленського, коментарі Президента України до та після офіційних заходів, а також окремі висловлювання, які не продубльовані ні на сайті офісу Президента України, ні на інших офіційних сторінках у соціальних мережах. Проаналізувати переклад таких цитат вкрай важко, якщо не неможливо. Зазвичай вони не несуть конкретного інформаційного наповнення, а використовуються лише для посилення напруги та емоційності у загальному матеріалі публікації: наприклад, у статті, де подається інформація, що Президент України В. Зеленський та глава уряду Греції К. Міцотакіс потрапили під ворожий обстріл під час зустрічі в одному з портів Одеси, Зеленського цитують лише один раз: “Dann ruft er zu Journalisten, die ihn begleiten: *“Wir schafften es nicht, in einen Schutzraum zu gelangen”*”[102]. Інші офіційні коментарі для преси чи заяви на офіційних ресурсах BILD залишає поза увагою.

У залежності від характерного авторського стилю окремих журналістів можна простежити три тенденції при перекладі цитат В.

Зеленського на німецьку мову: дотримання первинного семантико-конотативного направлення вихідного тексту, застосування стратегії політичної коректності або ж навпаки відхід від неї у бік помітної експресивізації висловлювання.

3.2.1. Стратегія дотримання первинного семантико-конотативного направлення вихідного тексту при перекладі

У певній частині перекладів цитат В. Зеленського, що містяться у статтях газети “BILD”, збережено як семантичну адекватність, так і ідентичний емоційно-конотативний елемент українського оригіналу. Конкретно в таких перекладах забезпечується точність передачі не лише змісту, але й тональності, стилю та риторичної насиченості вихідного тексту. Варто зазначити, що це не є домінантною стратегією редакційно-перекладацько-журналістської команди газети, проте водночас це основний підхід для перекладу тих цитат, які вже в українському оригіналі відзначаються яскравим конотативним забарвленням. Також слушно зауважити, що ця стратегія застосовується для перекладу стилістично-нейтральних частин промов або звернень, які не несуть у собі характерної для газети емоційної насиченості.

Ця тенденція спостерігається насамперед у перекладі висловлювань з елементами гумору чи сатири — матеріалі, який привертає увагу цільової аудиторії, забезпечуючи BILD тиражованість та продажі. Так у статті про спільну пресконференцію В. Зеленського з прем'єр-міністеркою Данії М. Фредеріксен BILD цитують оригінальне висловлювання президента України *“Готові обміняти Белгород на наше членство в НАТО”*[75] як *“Der frühere Komiker antwortete mit einem süffisanten Vorschlag: “Wir sind bereit, Belgorod gegen die Nato-Mitgliedschaft der Ukraine*

einzutauschen”[85]. У конкретному випадку саме дослівний переклад збереже первинний перлокутивний комічний ефект, водночас створивши ґрунт для дискусії серед читачів.

Це стосується і перекладу тих цитат, які мають мотиваційно-натхненний характер і спрямовані на вплив на масову аудиторію за рахунок створення імпульсу до емоційної реакції. Наприклад, оригінальне висловлювання В. Зеленського з нагоди початку перемовин щодо вступу України в ЄС “*Історію творять ті, хто не втомлюється боротися за свободу*”[69] було процитовано як “*Geschichte wird von denjenigen gemacht, die nicht müde werden, für die Freiheit zu kämpfen*”[79], що є виправданим дослівним адекватним перекладом на всіх мовних рівнях.

Збереження первинної, виключно яскравої конотації, спостерігаємо особливо тоді, коли йдеться про наявність у цитаті лексем з деструктивною семантикою. Так BILD цитують промову В. Зеленського з відкриття щорічної Мюнхенської безпекової конференції у лютому 2024 року: оригінал “*24 лютого могло стати кінцем світу, який ми всі знаємо*”[54]; переклад “*Der 24. Februar 2022 hätte das Ende der Welt sein können, wie wir sie kennen*” [84]. Словосполучення “кінцем світу” є досить драматичним і могло б бути сприйнято як надмірно емоційний або навіть апокаліптичний, адже “кінець світу” власне і передбачає катастрофічний сценарій, який може налякати або розчарувати аудиторію. Саме такого ефекту прагне досягти В. Зеленський, цей самий ефект є виграшним для BILD. Для того, щоб уникнути такого надмірно емоційного або загостреного тону, при перекладі можна було б використати більш конотаційно виважені, нейтральні формулювання, які дозволяли б цільовій аудиторії самостійно оцінити ситуацію, наприклад: “*Der 24. Februar 2022 hätte erhebliche Veränderungen in unserer Welt bedeuten können*”. Проте зважаючи на звичний підхід до висвітлення суспільно-політичних новин у

видання, ми можемо сказати, що такий переклад гостро контрастував би із усталеним стилем подачі інформації у газеті, а тому не може розглядатись як можливий для практичної реалізації варіант.

Ця ж перекладацька тенденція дотримання оригінального стилістично-емоційного наповнення зберігається у тематичному полі статей про зброю та оснащення. Інформування про події в даному контексті в більшості випадків реалізується за рахунок нейтральних мовних одиниць, а тому цитати на таку тему зазвичай не мають самі по собі потенціалу бути перекладеними ні експресивізовано, ні ще більш політкоректно. Такі нейтральні, фактажні твердження залишаються такими ж і в перекладі: оригінал *“Серійне виробництво, нові зразки ракет. І головне, щоб тепер армія реалізувала ці результати”*[74]; переклад *“Die Serienfertigung ist angelaufen, neue Modelle werden entwickelt. Es ist nun wichtig, dass das Militär die Ergebnisse der Rüstungsproduktion in Erfolge ummünzen könnte”*[103]. Тут важливо констатувати той факт, що цитати, у яких вживається вузьконаправлена фахова термінологія (у наведеному прикладі *“Rüstungsproduktion”* (виробництво озброєння)), часто не мають простору для застосування стилістичних модифікацій, так як специфічна нейтральна стилістика мовного ресурсу — одна з характерних особливостей фахових мов. У даному випадку цитата власне і відображає військову технічно-виробничу фахову сферу.

3.2.2. Стратегія евфемістичного застосування засобів політичної коректності

Варто зазначити, що застосування засобів політичної коректності у газеті гостро обмежене. По-перше, газета *“BILD”* орієнтована на сенсаційність і провокативність, які є її основними засобами привернення уваги аудиторії. Зокрема тому видання як яскравий представник бульварної

преси загалом послуговується мовними засобами, які викликають у цільової читацької аудиторії сильні емоції. Застосування політичної коректності навпаки знизило б вірогідність формування гостросюжетних статей, яких першочергово очікують читачі BILD. Через ці причини політична коректність, яка зі свого боку вимагає дотримання етичних норм і евфемізованих обмежень у вираженні думок, суперечила б основній меті видання – створювати яскраві, шокуючі заголовки і матеріали.

Крім того, BILD як комерційний продукт “жовтої” преси діє в умовах високої ринкової конкуренції, де кожне видання намагається перевершити інші за рахунок більш яскравих і суперечливих матеріалів. Політична коректність, яка вимагає більш зваженого нейтрально-ліберального підходу до висвітлення інформації, знизила б конкурентоспроможність видання в цій ніші.

Попри це окремі журналісти все-одно вважають доречним застосовувати засоби політкоректності при перекладі цитат у деяких випадках. Один із практичних засобів реалізації політичної коректності – використання реферативного перекладу. Так цілі частини промов В. Зеленського реферують, перекладають і подають у статтях як пряму мову, тоді як найбільш контroversійні частини опускають. Наприклад, в німецькому перекладі цитати з промови В. Зеленського *“Wie lange erlaubt die Welt Russland noch, so zu handeln? Was fehlt uns? Sicherheit. Für die größten und die kleinsten Länder müssen wir Sicherheit wieder real machen”*[54] насправді випущено велику частину про ризики сучасного часу: оригінал *“Але чи довго світ дозволить Росії бути такою? Можливо, людям доведеться жити у світі, де локальні війни не залишатимуться тільки локальними. Будь-який спалах війни ризикуватиме перетворитися на глобальну катастрофу. Можливо, перетворення їжі чи міграції на зброю зламає наявні регіональні баланси та підірве багато політичних систем. І не лише у Європі, а й на Близькому Сході, в Африці, в Америках.”*

Можливо, Європа – перед часами, коли питання про застосування 5-ї статті договору про НАТО буде питанням узагалі не до Вашингтона, а саме до європейських столиць. Таких «можливо» – сотні. 23 лютого 2022 року їх усіх іще не було. Тепер вони – частина реальності. І чого немає в цій реальності? Безпеки. Ані для найбільших, ані для найменших держав. Ми повинні зробити безпеку знову реальністю»[84]. Так навмисне опущення середньої частини тексту може бути частиною стратегії, спрямованої на уникнення деталізації потенційних загроз, які можуть викликати тривогу чи паніку серед європейської аудиторії. Зосередження на потребі у безпеці та єдності замість підкреслення можливих негативних сценаріїв сприяє збереженню позитивного та конструктивного налаштування в контексті Безпекової конференції, на якій звучить промова Президента України.

Схожим чином опускаються окремі опорні частини оригінальних українських цитованих текстів, які, на наш погляд, мають ключове значення як в контексті комунікативної ситуації, так і в контексті конкретної текстової єдності. Так український оригінал звучить як *“Сьогодні артилерійський снаряд 1 до 10. Чи можемо ми так стояти? Ні”*[62], тоді як у німецькомовному перекладі бачимо наступний варіант *„Heute haben wir eine Artillerie-Granate gegen zehn russische. Können wir so standhalten?“*[101]. У цьому контексті, тверде і категоричне “ні” може сприйматися як надмірно песимістичне або навіть деморалізуюче для аудиторії. Еліпсис цього слова в перекладі дозволяє зберегти об'єктивний тон висловлювання, залишаючи читачам можливість самостійно зробити висновки з наведеної інформації. Замість того, щоб акцентувати увагу на негативному результаті, переклад фокусується на самому питанні та контексті ситуації, що дозволяє підтримувати більш нейтральний і, водночас, політично коректний тон. Зрештою, опускання слова “ні” може бути стратегічним рішенням для підкреслення важливості міжнародної

підтримки, без якої ситуація, звісно, є складною, але не безнадійною. Це допомагає уникнути однозначно негативного висновку і зберігає можливість для подальших змін на краще.

Аналогічна ситуація з опущенням синтаксичних частин, які містять особливо гострі провокативні деталі. Наприклад, оригінальну цитату В. Зеленського “2024 рік вимагає вашої відповіді. Кожного у світі. Якщо зараз не діяти, наступні роки Путін зуміє зробити катастрофічними і для інших народів”[54] у статті BILD перекладають як “*Das Jahr 2024 erwartet eine Reaktion von allen. Wenn wir das nicht tun, wird Putin die Zukunft zu einer Katastrophe machen*” [84]. Крім граматично-синтаксичних трансформацій, використаних перекладачем, хочемо звернути увагу на те, що в оригіналі йдеться про можливий варіант розвитку подій, у ході якого Путін може зробити майбутнє катастрофою “і для інших народів”. У перекладі ця думка узагальнюється до “*Putin die Zukunft zu einer Katastrophe machen*”, що робить вислів менш загрозливим саме для європейців.

Що більш важко піддається аналізу та поясненню, то це навмисне опущення тих лексем з деструктивною семантикою, які б навпаки доречно підкреслювали провокативно-гострий стиль газети. Наприклад, український оригінал цитати В. Зеленського “Росія має лише одну суто свою воєнну перевагу на цей час, а саме – повне знецінення людського життя. Постійні російські “м’ясні штурми” це доводять”[54] перекладають як “*Russland hat aktuell nur einen Vorteil, nämlich die komplette Entwertung menschlichen Lebens. Das zeigen seine Angriffe permanent*”[84]. “М’ясні” штурми мають в даному випадку яскраво негативну конотацію, підкреслюючи безжалісне використання солдатів як “гарматного м’яса” і нехтування їхніми життями з боку командування. Опущення конкретної характеристики – яскравий приклад практичної реалізації політичної коректності на синтаксичному рівні, яку можна

потракувати як відображення етичних стандартів редакції або власників видання, які прагнуть зберегти певний рівень етичності, навіть в рамках сенсаційного формату.

На лексичному рівні політична коректність набуває практичних проявів у евфемізованому синонімічному перекладі. Український оригінал *“Розбито міф і про те, що російська зброя нібито має якусь перевагу над західною зброєю. Фактично за всіма параметрами Росія гірша. Тому Путін уперше в історії Росії поклонився Ірану та Північній Кореї заради допомоги”*[54] подають у німецькомовному перекладі BILD наступним чином: *“Wir haben den Mythos zerstört, dass russische Waffen besser sind als westliche. In Wirklichkeit ist Russland schlechter. Putin musste Iran und Nordkorea um Hilfe bitten”*[84]. В українському оригіналі використовується більш емоційно-забарвлене, принизливе формулювання “поклонитись”, яке підкреслює слабкість лідера РФ і зневагу до нього. Німецький варіант *“musste Iran und Nordkorea um Hilfe bitten”* – більш нейтральний і більш дипломатичний, адже “просити про допомогу” – не дорівнює “плазувати перед кимось”, хоча першопочатково це і мається на увазі в оригінальній цитаті.

У іншому прикладі причина евфемізованої синонімії може полягати у політично-спрямованих директивах керівництва газети, якої журналісти мали б дотримуватись: українську оригінальну цитату *“Попереду в нього лише два варіанти: опинитися на лаві підсудних у Гаазі або бути вбитим кимось із його ж поплічників, які зараз убивають для нього”*[54] перекладено у BILD як *“Putin kann nur noch vor Den Haag (vor dem Internationalen Strafgerichtshof) landen oder von einem der Leute um ihn herum umgebracht werden”*[84]. Такий приклад політкоректної синонімії може відображати той факт, що німецьке суспільство і політики насправді розглядають ймовірність того, що після можливого усунення Путіна від влади хтось з його оточення може прийти на його місце. У цьому контексті

термін “люди” більш точно відображає можливість того, що новий лідер буде визнаний міжнародною спільнотою як легітимний, незважаючи на його зв'язок з попереднім режимом. Такий висновок можна зробити, якщо брати, що німецьке суспільство розглядало, наприклад, особу Є. Пригожина у червні 2023 року як можливу легітимну теоретичну “альтернативу” В. Путіну. Використовуючи лексему “поплічники” перекладач морально урівнює особу В. Путіна та теоретично можливого майбутнього кандидата на його посаду, з яким також абсурдно відновлювати будь-який вид політичного контакту у майбутньому.

Дещо м'якший приклад застосування політичної коректності у контексті синонімічного перекладу можна розглянути на прикладі перекладу оригіналу цитати В. Зеленського *“Зараз Європа демонструє, що нашу з вами спільноту не дарма назвали євроатлантичною”*[54]. У статті газети “BILD” її перекладають як *“Europa zeigt jetzt, dass unsere Gesellschaft eine atlantische Gesellschaft genannt werden kann”*[84]. Для перекладу лексеми “спільнота” перекладачі використовують не лексему “Gemeinschaft”, а менш особистісне “Gesellschaft”, яке підкреслює більш формальний політкоректно-дистанційований підхід до спільноти в її організаційно-функціональних проявах. Водночас альтернативний варіант перекладу *“Europa zeigt jetzt, dass unsere euroatlantische Gemeinschaft ihren Namen zu Recht trägt”*, де використовувалась би лексема “Gemeinschaft”, відображав би більш емоційний і особистий підхід, а ще підкреслював би близькі зв'язки між країнами європростору.

У деяких випадках політична коректність знаходить свою практичну реалізацію на різних мовних рівнях водночас: український оригінал *“Багатолітня самоізоляція Путіна та його безкарність призвели до його повної деградації. Абсолютної. Він уже відкрито виправдовує Гітлера, знімаючи з нього відповідальність за Другу світову війну. Він зробив геноцид нашого народу просто ординарною частиною своєї політики.*

Після вбивства Олексія Навального просто абсурдно сприймати Путіна як нібито легітимного главу російської держави”[54]; переклад *“Putin hat sich selbst isoliert. Er rechtfertigt öffentlich, was Hitler im Zweiten Weltkrieg gemacht hat. Der Genozid. Nach dem Tod von Nawalny ist es eigentlich unmöglich, Putin noch als legitimen Machthaber zu sehen”*[84]. По-перше, реферований переклад істотно евфемізує загальну ідею тексту: так деградацію Путіна, як і його безкарність опускають, залишаючи натомість лише факт самоізоляції. По-друге, синонімічний переклад української лексеми “абсурдно” через “unmöglich” (укр. “неможливо”) значно пом'якшує тон висловлювання, адже підібраний німецький відповідник є менш стилістично-забарвленим порівняно з дослівно-еквівалентним “absurd”. Це робить переклад цитати більш дипломатичним і менш конфронтаційним в очах цільової аудиторії.

Ще одна наочність практичного застосування політичної коректності наведемо переклад, що може слугувати гарним свідченням того, як може й незначна, проте зовсім контекстуально недоречна евфемізація може стати прямим чинником спотворення оригінального змісту вихідного тексту та вилитись у абсолютно неадекватний, на наш погляд, переклад. Так цитату з промови В. Зеленського про відступ з Авдіївки *“Будемо чекати на зброю, якої не вистачає. Немає далекобійної зброї. Розраховуємо на підтримку партнерів”*[54] було перекладено у статті BILD як *“Wir warten auf Waffenlieferungen. Wir haben zu wenig Waffen mit großer Reichweite. Wir warten auf die Unterstützung unserer Partner”*[84]. Як з загального контексту промови, так і з конкретної цитати зрозуміло, що відсутність зброї констатується як факт, саме тому з'являється гостра потреба очікувати на поставки від партнерів. Водночас у перекладі зброя в Україні з'являється, проте її мало. Так, наголос на недостатній кількості зброї може бути зроблений для того, щоб підкреслити важливість міжнародної допомоги та підтримки України, проте водночас це очевидна

дезінформація читацької аудиторії. Неточний переклад може знижувати відчуття терміновості або серйозності, з якою партнери сприймають запити України, що прямим чином впливає на збереження життів людей.

3.2.3 Стратегія експресивізації вихідного тексту або застосування “зворотної політичної коректності”

У ході реалізації стратегії експресивізації або “зворотної політичної коректності” перекладач цілеспрямовано посилює стилістично-конотаційне забарвлення вихідного тексту у перекладі. Це найбільш часто вживана стратегія при перекладі цитат В. Зеленського у статтях видання “BILD”, застосування якої здійснюється першочергово з метою підвищити увагу та посилити інтерес цільової аудиторії.

Практично стратегію використовують насамперед як частину експансивного перекладу, в якому контекстуально розширюють зміст, додаючи окремі лексеми, які в деталях гіперболізують, поляризують або стереотипізують подію:

- оригінал *“Я вважаю, що абсолютно нелогічно мати зброю і бачити вбивць, терористів, які нас вбивають з боку Росії. Мені здається, іноді вони просто сміються над цією ситуацією”*[61] – переклад *“Ich halte es für absolut unlogisch, dass wir **westliche Waffen** haben und die Mörder, die Terroristen, die uns töten, auf der russischen Seite sehen. Ich glaube, manchmal lachen sie einfach über diese Situation”*[100]. Додавання лексеми “**westliche**” (укр. “західна”) у перекладі підкреслює контраст між так званим колективним “заходом” і РФ, що чітко вказує на довгостроковий геополітичний контекст протистояння двох світових сил ще з часів Холодної війни, а також додає цитаті драматичності за рахунок висвітлення війни як

боротьби “світла проти темряви”, в якій Захід асоціюється з позитивом і підтримкою, а РФ – з агресією і терором.

- оригінал *“Це абсурдно, коли не встановлені часові рамки ні для запрошення, ні для членства України. Невизначеність – це слабкість. І я відкрито про це говоритиму на саміті”* [73]–переклад *“Es ist absurd, wenn es keinen **klaren** Zeitplan gibt, weder für die Einladung noch für die Mitgliedschaft der Ukraine. Unsicherheit ist Schwäche. Ich werde das **ohne Umschweife** ansprechen bei diesem Gipfel”*[95]. Так додавання лексеми “klaren” робить акцент на необхідності не просто якогось плану, а саме чіткого і зрозумілого. Це підсилює вимогу до прозорості та конкретності, підвищуючи відчуття терміновості і важливості питання вступу України до НАТО, тоді як застосування не лексеми “offen” для перекладу українського “відкрито”, а саме “ohne Umschweife” (укр. “без церемоній”) певною мірою гіперболізує прямоту і рішучість, яку висловлює Президент України у оригіналі цитати.

Яскрава, гостро неполіткоректна синонімія також часто з’являється в контексті експресивізації. Найкраще її можна продемонструвати на прикладі наступного перекладу: оригінал *“Якщо ми не переможемо Путіна зараз, зрештою не матиме значення, хто буде Президентом Росії. Тому що кожен новий російський диктатор пам’ятатиме, як утримувати владу”* [54] – переклад *“Wenn wir Putin jetzt nicht besiegen, ist es irgendwann egal, wer Russland regiert. Denn jeder weitere Führer wird sich daran erinnern, wie man Macht erhält”* [84]. Лексема “фюрер” (Führer) в німецькій мові має дуже сильну історичну конотацію, оскільки найчастіше вона асоціюється з Адольфом Гітлером. Використання цього терміну у відношенні до В. Путіна викликає паралелі між ним і Гітлером, що є надзвичайно сильним і провокаційним порівнянням для німецькомовної аудиторії. Називаючи теоретичного наступника В. Путіна наступним “фюрером”, перекладач

цілеспрямовано демонізує образ будь-якого правонаступника сучасного диктатора. Щодо особи В. Путіна також експресивно застосовують перекладацьке контекстуальне розширення змісту: оригінал української цитати *“Путін зробить усе, щоб цього року збільшити удари по Україні та спробувати зламати нас”* [74] – переклад *“Kreml-Despot Wladimir Putin tut alles, um die Schläge gegen die Ukraine zu verstärken. Zwar stärken wir auch seine militärischen Möglichkeiten”* [103]. Так розширена прикладка *“Kreml-Despot”* не тільки підкреслює авторитарний і жорстокий характер правління Путіна, асоціюючи його з тиранією та пригніченням, а й підсилює відчуття централізованої влади та контролю робить переклад більш виразним і емоційно насиченим, що є типовим для жовтої преси, яка прагне привернути увагу читача за допомогою висловлювань з яскравою конотацією.

Окрему увагу звернемо на застосування при перекладі лексики, що викликає гостре обурення. Такі лексеми використовують у ході практичної реалізації стратегії *“зворотньої політкоректності”* аби максимально залучити емоційну частину цільової аудиторії до дискусій та дебат. Так звані *“читачі-емпати”* гостро реагують на статті, які провокують і ображають. Бурхлива читацька реакція в свою чергу гарантуватиме публічний резонанс, який газета знову ж таки використовуватиме у власних інтересах. Наприклад, оригінальна цитата В. Зеленського звучить як *“Будь ласка, не питайте Україну, коли закінчиться війна. Питайте в себе, чому Путін досі здатний її продовжувати”*[54], в той час як переклад цієї цитати у статті BILD виглядає наступним чином: *“Bitte fragen Sie nicht die Ukraine, wann der Krieg enden wird. Fragen Sie sich lieber selbst, warum sie Putin erlauben, diesen Krieg zu führen”*[84]. В оригіналі частина речення *“питайте в себе”* є відносно нейтральною, тоді ж як в перекладі *“fragen Sie sich lieber selbst”* (укр. *“краще спитайте себе”*) додано частку *“lieber”*, яка робить звернення більш прямолінійним і

гострим. Це створює враження особистого звернення до читача, викликаючи в нього відчуття провини та підсилюючи емоційний ефект цитати. Це ж стосується і перекладу частини речення “*чому Путін досі здатний її продовжувати*” як “*warum Sie Putin erlauben, diesen Krieg zu führen*” (укр. “чому Ви дозволяєте Путіну продовжувати цю війну”): фокус даного перекладу – автоматичне перенесення відповідальності за таку довгу тривалість війни в Україні на читача. Вживаючи лексему “*erlauben*” (укр. “дозволяєте”) у німецькому перекладі, перекладач вкладає в уста Президента України фактично пряме обвинувачення будь-якого теоретичного реципієнта в бездіяльності та пасивному потуранні діям Путіна. Такий підхід є типовим для жовтої преси, яка прагне досягнути максимального емоційного впливу на свою цільову аудиторію.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III.

Відповідно до проведеної другої частини дослідження, на основі сформованої добірки з матеріалів статей, в яких містяться переклади цитат В. Зеленського, ми виконали аналіз практичної реалізації стратегії політичної коректності та її співвідношення із застосованими мовними засобами у газеті “BILD”. У ході виконаної роботи було розглянуто окремі характеристики цільової аудиторії газети та визначні риси досліджуваного видання, зокрема було встановлено, що цільовою аудиторією BILD є люди з переважно базовою середньою технічною освітою, які прагнуть отримувати інформацію в компактному, цікавому та легкому для розуміння форматі. Відтак відповідаючи цим очікуванням, видання характеризується спрощеною, доступною для масового читача манерою подачі інформації, емоційно-насиченим провокативним стилем журналістів, висвітленням складних тем без достатньої глибини, чіткості, а часом і достовірності. Написані у цьому ж стилі статті про Україну з’являються в розділах під назвами “Politik – Ausland und Internationales”, в яких висвітлюють перебіг війни, окремі аспекти внутрішніх справ України, отримання гуманітарної та фінансової допомоги, а також розглядають розповіді очевидців, військових, волонтерів.

У ході дослідження ми простежили три тенденції при перекладі цитат В. Зеленського на німецьку мову у статтях BILD. Перша з них це дотримання первинного семантико-конотативного направлення вихідного тексту у перекладі, за рахунок чого відповідно забезпечується точність передачі не лише змісту, але й тональності, стилю та риторичної насиченості вихідного тексту. Це основний підхід для перекладу тих цитат, які вже в українському оригіналі відзначаються яскравим конотативним забарвленням: цитати з елементами гумору чи сатири, цитати мотиваційно-натхненного характеру, цитати з пейоративними лексемами

деструктивної семантики. Цей підхід мінімізує ужиток перекладацьких трансформацій, які б яким-небудь чином модифікували стилістично-конотативне наповнення оригіналу.

Друга перекладацька стратегія – це застосування засобів політичної коректності, використання яких загалом дуже обмежене у газеті. Це пояснюється тим, що сенсаційний і провокативний стиль видання спрямований на створення тригерних статей, тоді як принципи політичної коректності навпаки знижують гостроту емоційного впливу журналістських матеріалів через використання засобів евфемізації. Попри це окремі журналісти газети все-одно вважають доречним застосовувати засоби політкоректності при перекладі цитат. Тому стратегія евфемізації знаходить своє практичне втілення або у вибірково-реферативному перекладі з опущенням окремих частин тексту, речень чи їхніх частин, або у нейтралізуючому синонімічному перекладі пейоративної лексики з деструктивною семантикою.

Третя, найбільш часто застосована перекладацька стратегія у BILD, – це стратегія експресивізації вихідного тексту або “зворотньої політичної коректності”, у ході застосування якої перекладач цілеспрямовано посилює стилістично-конотаційне забарвлення вихідного тексту у перекладі. Такий підхід до перекладу цитат забезпечує сенсаційність та контroversійність матеріалу, а тому найбільш логічно сприймається у контексті дослідження табloidної преси. Практично стратегія реалізується за рахунок синонімічного та експансивного перекладу з додаванням окремих лексем, які гіперболізують, поляризують або стереотипізують подію.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У ході бакалаврської роботи на тему “Політична коректність та використання мовних засобів у перекладах промов президента України Володимира Зеленського на німецьку мову (на основі матеріалів *Süddeutsche Zeitung* та *Bild*)” було досліджено та проаналізовано вітчизняну та зарубіжну джерельну базу з проблематики даного дослідження; визначено дефініцію “політичний дискурс”; окреслені його основні характеристики. За допомогою описово-аналітичного методу дослідження було створено вибірку матеріалів газетних статей для подальшого аналізу. На сформованій теоретичній основі за допомогою компаративного методу було проведено порівняно застосування стратегії політичної коректності в перекладах промов В. Зеленського на німецьку мову у медійних текстах “*Süddeutsche Zeitung*” та “*BILD*” з огляду на специфіку та політичну спрямованість публіцистичних видань та на лінгвокультурологічні розбіжності українського та німецького політичного дискурсу.

Було розглянуто концепцію політичного дискурсу і зокрема з’ясовано, що політичний дискурс – це частина загального суспільного дискурсу, який знаходить свою реалізацію у відображенні політичної сфери життя та характеризується цілим комплексом особливих мовних засобів, маніпулятивних стратегій та тактик, основна мета – непряме формування громадської думки. Згідно огляду та аналізу обраних джерел було встановлено, що до політичного дискурсу належать як жанри виключно інституційного політичного середовища, так і жанри публіцистичного редагування, які поєднують у собі елементи мас-медійного дискурсу. Як наслідок, фокус дослідження падав на аналіз промов у гібридному політично-масмедійному дискурсі, так як предмет аналізу, переклади промов Президента України Володимира Зеленського, –

складова частина політичного дискурсу, який розглядався у мас-медійному контексті.

У ході дослідження була розв'язана низка завдань, а саме:

- визначено, що з точки зору лінгвістики політична коректність дефінується як мовний засіб реалізації суспільної толерантності, проте водночас і маніпулятивності.
- виявлено два полярних наукових погляди на поняття політичної коректності. Так з одного боку, політкоректність розглядається як форма вираження поглядів, що не принижує жодної групи людей та толерує контраверсійні явища, з метою уникнення комунікативних конфліктів. З іншого боку, політкоректність є проявом одномірності сучасного новоязу, обмежуючи світогляд до одного ідеологічно заданого погляду.
- класифіковано мовні засоби відтворення політичної коректності, яка знаходить свою реалізацію у застосуванні полісемічних та амбівалентних мовних конструкцій, складно-інтелектуальної стилістики мовного ресурсу, опущенні заперечних лексем та текстом, інтеграції позитивно забарвлених семантичних компонентів, метафоризації, прихованих семантико-описових протиріч та лексичних і синтаксичних формул, позбавлених семантичного наповнення у контексті.
- доведено, що видання “Süddeutsche Zeitung” та “BILD” мають різні підходи до реалізації стратегії політичної коректності у перекладах, що зумовлено різною соціально-політичною орієнтацією газет та спрямованістю на різні цільові аудиторії.

Ми встановили, що з одного боку, як “Süddeutsche Zeitung”, так і “BILD” використовують стратегію збереження первинного емоційно-стилістичного наповнення тексту промов, подаючи у статтях дослівний і адекватний переклад з мінімальним застосуванням перекладацьких трансформацій. Однак було також виявлено, що вибір цитат для перекладу із дотриманням цієї стратегії, як і частота її застосування у газетах відрізняються: дослівно у “BILD” перекладають рідко і тільки ті уривки промов, які вже мають яскраве емоційне забарвлення у вихідному тексті. На противагу цьому, у “Süddeutsche Zeitung” вдаються до поданої стратегії частіше, зберігаючи загальний тон та зміст оригіналу, навіть якщо він менш емоційно насичений. Це забезпечує об’єктивність подання інформації у газеті, яка має репутацію професійного та незалежного видання.

З іншого боку, виявлено, що у “Süddeutsche Zeitung” широко використовують евфемістично-адаптивний переклад. Цей підхід передбачає політкоректну адаптацію тексту під ліберальну аудиторію за рахунок вибіркового цитування, синонімічного перекладу та інтеграції лексем із позитивною конотацією. У рамках реалізації цієї стратегії використовують політкоректну контекстуальну заміну частин мови, перестановки структурних компонентів речення для зміни акцентування та вилучення контраверсійних синтаксичних частин. Використані трансформації на всіх мовних рівнях забезпечують залучення цільової аудиторії газети, яка дотримується ліволіберальних поглядів. Було встановлено, що редакція видання має сталу інтенцію обмежувати читачів від різких висловлювань і гострих новин про війну в Україні, водночас інформуючи їх таким евфемізованим чином, щоб уникнути нових потенційних конфліктів. Політична коректність у перекладах цитат або

знижує рівень гостроти і ескалації війни, або прямо корелює з російськими пропагандистськими наративами.

На противагу “Süddeutsche Zeitung”, “BILD” рідко застосовує засоби політичної коректності, оскільки сенсаційно-провокативний стиль видання не поєднується з евфемізацією, яка знижує емоційний вплив журналістських матеріалів. У випадках рідкого застосування стратегії політкоректності, вона реалізується за рахунок нейтралізуючого синонімічного перекладу або ж вибіркового цитування з опущенням окремих частин тексту. Водночас найбільш часто застосовувана стратегія у “BILD” – це стратегія експресивізації вихідного тексту або “зворотньої політичної коректності”. Цей підхід передбачає посилення стилістично-конотаційного забарвлення тексту за рахунок синонімічного та експансивного перекладу з додаванням лексем, що гіперболізують, поляризують або стереотипізують подію, забезпечуючи сенсаційність та контроверсійність матеріалів для привернення уваги читачів.

ZUSAMMENFASSUNG

Im Rahmen dieser Bachelorarbeit wurde die praktische Anwendung der Strategie der politischen Korrektheit bei den Übersetzungen der Reden von Wolodymyr Selenskyj ins Deutsche in den Medientexten der “Süddeutschen Zeitung” und “BILD” untersucht, wobei die Spezifität und politische Ausrichtung der Publikationen sowie die sprachlichen und kulturellen Unterschiede im ukrainischen und deutschen politischen Diskurs berücksichtigt wurden.

Der politische Diskurs ist Teil des öffentlichen Diskurses und zeichnet sich durch spezielle Sprachmittel und manipulative Strategien aus, die auf die

indirekte Bildung der öffentlichen Meinung abzielen. Politische Korrektheit wird entweder als Form der Meinungsäußerung gesehen, die Konflikte vermeidet, oder als Mittel, das die Weltanschauung auf einen ideologisch bestimmten Standpunkt beschränkt. Sie wird durch polysemische und ambivalente Sprachkonstruktionen, komplexe Stilistik, das Weglassen negativer Lexeme und die Integration positiv gefärbter Komponenten realisiert.

Mittels einer deskriptiv-analytischen Forschungsmethode wurde eine Auswahl von Zeitungsartikeln für eine vertiefte Analyse zusammengestellt. Auf der theoretischen Grundlage wurde unter Verwendung eines vergleichenden Ansatzes eine gründliche Analyse durchgeführt. Es wurde festgestellt, dass die “Süddeutsche Zeitung” und “BILD” unterschiedliche Ansätze zur politischen Korrektheit verfolgen. Die “Süddeutsche Zeitung” nutzt häufig euphemistisch-adaptive Übersetzungen, um ein linksliberales Publikum zu erreichen und Konflikte zu vermeiden, während “BILD” selten politische Korrektheit verwendet und stattdessen auf provokative und polarisierende Elemente setzt. Es sei zu erwähnen, dass “BILD” die Strategie der “umgekehrten politischen Korrektheit” bevorzugt, um maximale Aufmerksamkeit und emotionale Reaktionen zu erzeugen.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранова С., Міщенко, Д. (2022). Стилістичні засоби позначення політкоректності в масмедійному дискурсі. Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія “Філологія”, 49, 11–16. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.1>.

2. Бойчук К. Мова газетних текстів як засіб впливу на читача / К. В. Бойчук. // Наукові записки. Серія “Філологічна”. – 2009. – №11. – С. 135–139.
3. Денисюк С. Маніпулятивна комунікація: теоретичні підходи і політична практика / С. Г. Денисюк // Гуманізм та освіта: збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції, 14–16 вересня 2010. – Вінниця: ВИТУ, 2010. – С. 52–526.
4. Ільченко О. Політичні евфемізми як складова сучасної мови ЗМІ. // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна”. – 2015. – №59. – С. 78–80.
5. Каптюрова О. Реалізація концепту «політична коректність» в мас-медійному дискурсі. Київ : Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, 2013. 146 с.
6. Ковальчук А. Визначення понять евфемістичності як об’єкта лінгвістичних досліджень у сучасному іспанському масмедійному дискурсі. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Проблеми комунікативної лінгвістики. 2016. Вип. 30. С. 82–92. URL: <https://cutt.ly/Dhprq6jV>.
7. Колядич Ю., Хоцянівська І. Політкоректність у сучасному мовному просторі. Modern researches in philological science : Collective monograph. Riga : Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2020. С. 153–169. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-37-2/10>.
8. Кондратенко Н. Український політичний дискурс: Текстуалізація реальності: Монографія. Одеса: Чорномор’я, 2007. С. 156.
9. Лукіна Л. Політичний дискурс: сутність та особливості застосування. Політикус : наук. журнал. – 2021. – № 2. – С. 76.
10. Наумова И. Из истории термина “Политическая корректность”. VERBATIM 2008/2: монографія. Харьков: ХНАМГ, 2008. С. 81–82.

11. Нехаєнко О. Політична коректність як суспільний феномен: генеза та соціологічна концептуалізація. *Український соціологічний журнал*, 2018, (19), 1-2.
12. Овсієнко Л., Обіденко А. Конфліктогенна стратегія дискредитації та тактики її реалізації в сучасному політичному дискурсі. *Мовознавчий вісник: зб. наук. пр. Черкаси : Вертикаль, видавець С. Г. Кандич*, 2020. Вип. 28.
13. Озадовська Л. Мова у контексті діалогу/ / *Філософська думка*. – 2004. – №3. – С. 72 –75.
14. Примуш М., Ярош Я. Політичний дискурс щодо функціонування політичних партій в Україні. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки*. – 2020. – № 5. – С. 22.
15. Пилипенко Р., Мовчан Д. Вербалізація стратегій політкоректності у англійському медійному тексті (перекладацький аспект). 2020 [Сумський державний університет]. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/81520/1/Pylypenko_mag_rob.pdf;jsessionid=89D86DDBA06507F029B99CAFA3978AC7.
16. Сінна Л. Особливості перекладу політкоректної лексики в контексті евфемізації (на матеріалі текстів ЗМІ). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2022, № 56, 283–287. Режим доступу: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.56.63>. Останній доступ 04.02.2024
17. Снегіррова Є. Евфемізми як витончена форма мовленнєвого мистецтва. *Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи*. *Логос*, 2012. С. 261–266. URL: <https://cutt.ly/ehpfJoO>

18. Тихомирова Є. PR як інструмент демократичного глобального управління: національний аспект. Матеріали II міжнар. наук. конф. (Одеса, 24–26 травня 2002 р.): наукова збірка / уклад.: Л.В. Марголіна; Акад. пед. наук України, Інст вищої освіти та ін. Київ : Ай Бі. 2003. С. 511–520.
19. Шевченко Л., Дергач Д., Сизонов Д., Медіалінгвістика: словник термінів та понять. К.: ВПЦ “Київський університет” 2014, с. 380.
20. Arens, K. (1971): Manipulation. Kommunikationspsychologische Untersuchung mit Beispielen aus den Zeitungen des Springer-Konzerns. Berlin: Spiess.
21. AWA. (2023). *Die Reichweite “Leser pro Ausgabe”*. *Printmedien*. <https://www.ifd-allensbach.de/awa/medien/printmedien.html>
22. Berendsen, E., Cheema, S.-N. & Mendel, M. (2019). *Trigger Warnung: Identitätspolitik zwischen Abwehr, Abschottung und Allianzen*. Verbrecher Verlag.
23. Bergsdorf, W. (1996): Wiedervereinigung der Sprache. In: Böke, Karin / Jung, Matthias / Wengeler, Martin (Hrsg.): Öffentlicher Sprachgebrauch. Praktische, theoretische und historische Perspektiven. Opladen: Westdeutscher Verlag, S. 24-37.
24. Bleeker-Dohmen, R. (2003). *Der Zwang zur Toleranz oder Die gesellschaftliche Bedeutung der Political Correctness*. Duisburger Beiträge zur soziologischen Forschung, 4/2003.
25. Cambridge Dictionary. Meaning of political correctness in English. URL: <https://cutt.ly/FyHPsnG>.
26. Collins English Dictionary. Definition of 'political correctness'. URL: <https://cutt.ly/Cho48yl>.
27. Degele, N. (2020). *Political Correctness - Warum nicht alle alles sagen dürfen*. Beltz Juventa.

28. Fairclough, N. (2003). "Political Correctness": The Politics of Culture and Language. *Discourse & Society*, 14(1), 17–28. <https://doi.org/10.1177/0957926503014001927>.
29. Frank E. Political correctness and the theoretical struggle: From Lenin and Mao to Marcuse and Foucault. Maxim Institute, 2004. 86p.
30. Frank F., Anshen F. Language and the Sexes.: State University of New York Press, 1983. 143p.
31. Frick, M.-L. (2017). *Zivilisiert streiten: Zur Ethik der politischen Gegnerschaft*. Reclam.
32. Forster, I. (15. Oktober 2010). Political Correctness / Politische Korrektheit. Bundeszentrale für politische Bildung. URL: <https://www.bpb.de/politik/grundfragen/sprache-und-politik/42730/politische-korrektheit?p=0>.
33. Gauthier, J. G. (1997). Introduction: Political correctness in academia: Many faces, meanings and consequences. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 38(4), 199.
34. Kay M. Losey & Hermann Kurthen. The Rhetoric of "Political Correctness" in the U.S. Media.: American Studies, 1995. 245 p.
35. Klein, J. (2010). *Sprache und Macht*. Bundeszentrale für politische Bildung. URL: <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/32949/sprache-und-macht/> zuletzt geprüft am 15.05.2024.
36. Kubelik, T. (2015). *Genug gegendert! Eine Kritik der feministischen Sprache*. Projekte Verlag.
37. Leinfellner, E. (1971): Der Euphemismus in der politischen Sprache. Berlin: Duncker & Humblot.
38. Luchtenberg, S. (1985): Euphemismen im heutigen Deutsch. Mit einem Beitrag zu Deutsch als Fremdsprache. Frankfurt a.M. u.a.: Peter Lang.

39. Meyn H. (1992): Massenmedien in der Bundesrepublik Deutschland. Berlin.
40. Minzberg, M. (1999): BILD-Zeitung und Persönlichkeitsschutz. Vor Gericht und Presserat: Eine Bestandsaufnahme mit neuen Fällen aus den 90er Jahren. Baden-Baden: Nomos.
41. Morris, S. (2003). Political correctness. New Haven: Yale Univ. Press, 290 p.
42. Pfaller, R. (2018). *Erwachsenensprache: Über ihr Verschwinden aus Politik und Kultur*. Fischer.
43. Raether, T. (2019). Eine Liebeserklärung an die "Politische Korrektheit" URL:
<https://sz-magazin.sueddeutsche.de/leben-und-gesellschaft/politische-korrektheit-87318> zuletzt geprüft am 18.05.2024.
44. Republic. (o. J.). *Deutschlands größte überregionale Tageszeitung*. Abgerufen 31. Mai 2024, von <https://www.republic.de/sz>.
45. Republic. (2023). *Objektprofil von der Süddeutschen Zeitung*. URL:
https://www.republic.de/fileadmin/02_Print/SZ/REPUBLIC_SZ_Objektprofil_2023.pdf.
46. Roth, J. (12. Februar 2020). Identitätspolitik: Wer ist hier eigentlich empfindlich? ZEIT Campus. URL:
<https://www.zeit.de/2020/07/identitaetspolitik-politische-korrektheit-sprache-gender-lgbtq-kritik>.
47. Schröder, H. (2005): Phänomenologie und interkulturelle Aspekte des Tabus. In: Tzveta Sofronieva (Hrsg.): *Verbotene Worte: Eine Anthologie*. (Marburger Bibliothek 7). München: Biblion, S. 287–314.
48. Statista. (2024). *Ranking der auflagenstärksten überregionalen Tageszeitungen in Deutschland im 1. Quartal 2024*. URL:
<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/73448/umfrage/auflage-der-ueberregionalen-tageszeitungen/> zuletzt geprüft am 15.05.2024.

49. Straßner, E. (1987): *Ideologie - Sprache - Politik: Grundfragen ihres Zusammenhangs*. Tübingen: Niemeyer.
50. Zackeret, M. (2007). [Interview mit Kai Diekmann]. URL: <https://www.persoendlich.com/sites/default/files/interviews207.pdf>, zuletzt geprüft am 10.06.2024.
51. Zimmermann, R. (1996). Gewalt in der Sprache und durch Sprache. In: H.J. Diekmannshenke & J. Klein (Hrsg.), *Wörter in der Politik: Analysen zur Lexemverwendung in der politischen Kommunikation*. Westdeutscher Verlag.
52. Zöllner, N. (1997): *Der Euphemismus im alltäglichen und politischen Sprachgebrauch des Englischen*. Frankfurt a.M.: Peter Lang.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

53. Брифінг Президента України Володимира Зеленського за підсумками Третього Саміту Кримської платформи від 23 серпня 2024 URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sGEZYLmU4yU>.
54. Виступ Президента Володимира Зеленського на Мюнхенській конференції з питань безпеки від 17 лютого 2024 року URL: <https://mfa.gov.ua/news/vistup-prezidenta-volodimira-zelenskogo-na-my-unhenskij-konferenciyi-z-pitan-bezpeki>.
55. Завдяки співпраці відносини між нашими державами стали найбільш змістовними – Володимир Зеленський за результатами зустрічі з Президенткою Словаччини від 10 травня 2024 року URL: <https://president.gov.ua/news/zavdyaki-spivpraci-vidnosini-mizh-nashimi-derzhavami-stali-n-90817>.
56. Застосування права вето потребує реформування, і це може стати ключовою реформою ООН – виступ Президента України на засіданні Ради Безпеки ООН від 20 вересня 2023 року URL:

<https://www.president.gov.ua/news/zastosuvannya-prava-veto-potrebuye-reformuvannya-i-ce-mozhe-85745>.

57. Захист неба й наших фронтових позицій від російських авіаційних та ракетних ударів – одне з головних завдань цього річ – звернення Президента України від 21 лютого 2024 року URL: <https://www.president.gov.ua/news/zahist-neba-j-nashih-frontovih-pozicij-vid-rosijskih-aviacij-89149>.
58. Зривати російські наступальні задуми – це зараз завдання номер один – звернення Президента України від 11 травня 2024 року URL: <https://www.president.gov.ua/news/zrivati-rosijski-nastupalni-zadumi-ce-zaraz-zavdannya-nomer-90841>.
59. Інтерв'ю Президента України Володимира Зеленського Наталії Мосейчук для прямого ефіру Всеукраїнського телемарафону від 27 серпня 2023 року.
60. Інтерв'ю Президента України Володимира Зеленського для “The Economist” від 10 вересня 2023 року URL: <https://www.economist.com/europe/2023/09/10/donald-trump-will-never-support-putin-says-volodymyr-zelensky>.
61. Інтерв'ю Президента України Володимира Зеленського для “The Guardian” від 31 травня 2024 року URL: <https://www.theguardian.com/world/live/2024/may/31/russia-ukraine-war-volodymyr-zelenskiy-vladimir-putin-nato#maincontent>.
62. Інтерв'ю Президента України Володимира Зеленського для “PBC” від 16 квітня 2023 року URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8EUYpcHf2ak>.
63. Інтерв'ю Президента України Володимира Зеленського італійському телеканалу RAI від 5 лютого 2024 року URL: https://www.youtube.com/watch?v=z_x4S1f1mZM&t=68s.

64. Інтерв'ю Президента України Володимира Зеленського для “Ми – Україна” від 6 квітня 2024 року URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Mkqm0yx5ByY>.
65. Ключове завдання цього тижня – енергетика – звернення Президента від 25 листопада 2022 року URL: <https://www.president.gov.ua/news/klyuchove-zavdannya-cogo-tizhnya-energetika-zvernennya-prezi-79441>.
66. Коли відбувається удар терористів, усі, хто цінує життя, мають бути солідарні – звернення Президента України від 7 жовтня 2023 року URL: <https://www.president.gov.ua/news/koli-vidbuvayetsya-udar-teroristiv-usi-hto-cinuye-zhittya-ma-86173>.
67. Міжнародний порядок, заснований на правилах і порушений російською агресією, має бути відновлений – звернення Президента України від 5 серпня 2023 року URL: <https://www.president.gov.ua/news/mizhnarodnij-poryadok-zasnovanij-na-pravilah-i-porushenij-ro-84733>.
68. Офіційний телеграм-канал Президента України - Володимира Зеленського від 2 січня 2024.
69. Офіційна твіттер-сторінка Президента України - Володимира Зеленського від 14 грудня 2023 URL: <https://x.com/ZelenskyUa/status/1735357197511458843>.
70. Очолити Міністерство оборони України має Рустем Умеров – звернення Президента Володимира Зеленського від 3 вересня 2023 року URL: <https://www.president.gov.ua/news/ocholiti-ministerstvo-oboroni-ukrayin-i-maye-rustem-umyerov-z-85353>.
71. Президент України за результатами зустрічі з Президентом США у Вашингтоні: Є саме те, що потрібно нашим солдатам - від 22

вересня 2023 року URL:
<https://www.president.gov.ua/news/prezident-ukrayini-za-rezultatami-zustrichi-z-prezidentom-ss-85801>.

72.Пресконференція Президента України Володимира Зеленського за підсумками форуму “Україна. Рік 2024” URL:
https://www.youtube.com/watch?v=xGR2k_8nkVY.

73.Радіо Свобода. “Безпрецедентно й абсурдно”. Зеленський про відсутність часових рамок для запрошення і членства України в НАТО від 11 липня 2023 року URL:
<https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyi-ukraina-nato/32498688.html>.

74.Серійне виробництво та нові зразки ракет: у нашої “оборонки” є потрібні результати – звернення Президента України від 10 квітня 2024 року URL:
<https://www.president.gov.ua/news/serijne-virobnictvo-ta-novi-zrazki-rocket-u-nashoyi-oboronki-90181>.

75.Суспільне. (2023). Пресконференція В. Зеленського та прем'єр-міністерки Данії М. Фредеріксен від 20.08.2023 . *We are ready to exchange Belgorod for Ukraine's NATO membership - Zelenskyu* URL:
https://twitter.com/Gerashchenko_en/status/1693303867520221531?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1693303867520221531%7Ctwgr%5Eba0bbb31eddd010e3a3a98fa1b1b2bd5b5896da3%7Ctwcon%5Es1_c10&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.bild.de%2Fpolitik%2Fausland%2Fpolitik-ausland%2Fukraine-krieg-gebiete-abtreten-selenskyj-ueberrascht-mit-antwort-auf-reporter-fr-85116380.bild.html.

76.Щоб у майбутньому у Європі не було війни, наша єдність має спрацювати на повну силу – виступ Президента України на інавгураційній пленарній сесії III саміту Європейської політичної

- спільноти від 5 жовтня 2023 року URL:
<https://www.president.gov.ua/news/shob-u-majbutnomu-u-yevropi-ne-bulo-vijni-nasha-yednist-maye-86117>.
77. Я тут і зброю ми не складемо: Президент В. Зеленський записав ранкове звернення від 26 лютого 2022 URL:
https://www.youtube.com/watch?v=quy6_RS7euc.
78. BBC.Ukraine. Грудень критичний для українського наступу. Від 11 листопада 2023. URL:
<https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cjpp4g4qqngo>.
79. Becker, R. (2023). *Gipfel gibt grünes Licht, Ukraine kann in die EU*. BILD vom 14. Dezember 2024.
80. Brössler, D., Zschke, C. (2023). *574 Tage der Verluste, der Schmerzen und des Überlebenskampfes*. Süddeutsche Zeitung vom 21. September 2023.
81. Brössler, D. (2024). *Selenskiy auf der Suche nach Beistand*. Süddeutsche Zeitung vom 15. Februar 2024.
82. Burghardt, P. (2023). *Die Ukraine bekommt Beistand - und offenbar auch "ATACMS"*. Süddeutsche Zeitung vom 22. September 2023.
83. Diesteldorf, J. (2023). *Selenskiy fordert von Europa Einigkeit*. Süddeutsche Zeitung vom 15. April 2024.
84. Fabian, P., Sedlmayr, E., Ranft, W. (2024). *Münchener Sicherheitskonferenz Selenskiy: "Wir haben den Mythos Russland zerstört"*. BILD vom 17. Februar 2024 URL:
<https://www.bild.de/politik/inland/politik-inland/muenchener-sicherheitskonferenz-live-scholz-rede-an-eine-welt-im-krieg-87196942.bild.html>.
85. Garzke, R. (2023). *Gebiete abtreten für den Frieden? Selenskiy überrascht mit Antwort auf Reporter-Frage*. BILD vom 21. August 2023 URL:
<https://www.bild.de/politik/ausland/politik-ausland/ukraine-krieg-gebiete->

abtreten-selenskyj-ueberrascht-mit-antwort-auf-reporter-fr-85116380.bild.html.

- 86.Gierke, S. (2024). *Luftangriffe auf die Ukraine: Wenn Russlands Terror versagt*. Süddeutsche Zeitung vom 2. Januar 2024.
- 87.Gierke, S. (2024). *Wird der Kriegsheld gefeuert?* Süddeutsche Zeitung vom 5. Februar 2024.
- 88.Hassel, F. (2023). *Selenskij's Gedankenspiele zur Krim*. Süddeutsche Zeitung vom 28. August 2023.
- 89.Hassel, F. (2023). *Der Minister der Skandale geht*. Süddeutsche Zeitung vom 4. September 2023.
- 90.Hassel, F. (2023). *Der Präsident wird ungeduldig*. Süddeutsche Zeitung vom 6. November 2023.
- 91.Hassel, F. (2023). *Selenskij gegen Klitschko und Saluschnyj*. Süddeutsche Zeitung vom 7. Dezember 2023.
- 92.Hassel, F. (2024). *Jeder Verlust ist ein großer Verlust für uns*. Süddeutsche Zeitung vom 26. Februar 2024.
- 93.Hassel, F. (2024). *Russische Offensive vor Charkiw*. Süddeutsche Zeitung vom 10. Mai 2024.
- 94.Hassel, F. (2024). *Die Lage ist schwierig, der Feind hat die taktische Initiative*. Süddeutsche Zeitung vom 12. Mai 2024.
- 95.Hellemann, A. (2024). *Selenskyj mit Frau auf Gipfeltreffen: Höchstens "Nato light" für die Ukraine*. BILD vom 12. Juli 2023.
- 96.Kahlweit, C. (2023). *Im Windschatten der Katastrophe*. Süddeutsche Zeitung vom 8. Oktober 2023.
- 97.Krüger, P.-A. (2023). *Baerbock reist nach Kiew und sichert langfristige Unterstützung zu*. Süddeutsche Zeitung vom 11. September 2023.
- 98.Nimtz-Köster, R. (2024). *Hört her, ich bin hier*. Süddeutsche Zeitung vom 9. März 2024.

99. Ramadan, D. (2023). *Die Bühne von Dschidda*. Süddeutsche Zeitung vom 6. August 2023.
100. Ronzheimer, P. (2024). *Waffen-Wende! Ukraine darf mit deutschen Raketen angreifen. Wurde diese Woche der Krieg entschieden?* BILD vom 2. Juni 2024 URL: <https://www.bild.de/politik/ausland-und-internationales/waffen-wende-ukraine-darf-mit-deutschen-raketen-angreifen-wurde-diese-woche-der-krieg-entschieden-665b7316c34cbc2d431bf53f>.
101. Sedlmayr, E. (2024). *Selenskyj beklagt akuten Munitionsmangel*. BILD vom 16. April 2024.
102. Spyropoulou, L. (2024). *Bei Odessa-Besuch: Putin-Raketen schlagen neben Selenskyj ein*. BILD vom 6. März 2024.
103. Spyropoulou, L. (2024). *Ukraine meldet Erfolge bei Raketen-Produktion*. BILD vom 10. April 2024.
104. Vorsamer, B. (2024). *Selenskij bringt Kredit für die Ukraine ins Spiel*. Süddeutsche Zeitung vom 7. April 2024.
105. Zavenarius, T. (2023). *Der Krieg wird länger dauern*. Süddeutsche Zeitung vom 28. August 2024.